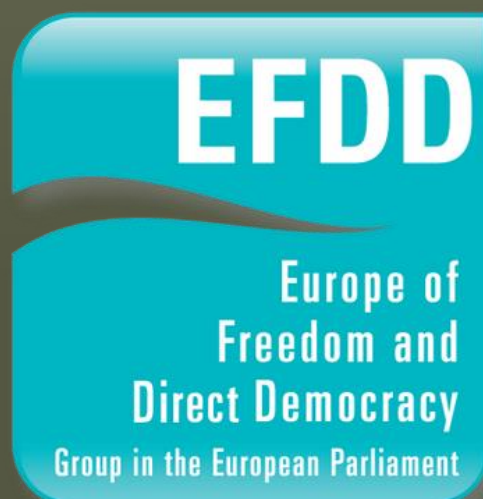

2017

Jde to i jinak

HLEDÁME ALTERNATIVNÍ USPOŘÁDÁNÍ EVROPSKÉHO KONTINENTU
JIŘÍ PAYNE, PETR MACH

Obsah

I. Dům na písku nemůže obstát	3
1. Teče nám do bot.....	3
2. Kořeny	5
3. Dělbba moci – checks and balances.....	7
4. Jde to i jinak.....	12
5. Demokratický deficit	13
6. Demokratický deficit a Rusko.....	16
7. Superstát a suverenita	17
8. Tradiční hodnoty	18
9. Ústavní a civilní kontrola ozbrojených sil.....	19
10. Evropská unie a mír v Evropě.....	20
11. Čtyři pilíře, na nichž EU stojí jednotný trh.....	21
12. Přeregulace	23
13. Trvalá tendence k deficitním rozpočtům	26
14. Euro	27
15. Solidarita	28
16. Dotace	30
17. Unifikace.....	32
18. Svobodná soutěž	33
19. Deformované ceny	34
20. Schengen.....	35
II. Nové základy pro spolupráci	36
1. Dobrovolnost.....	36
2. Politická politika	37
3. Pluralita	37
4. Suverenita	37
5. Volný trh.....	38
6. Platforma pro dohodu.....	39
7. Dohoda místo sankcí	39
8. Lidové veto	39
III. Co dělat	40

Alexis-Charles-Henri Clérel de Tocqueville

* 29. července 1805, Paříž † 16. dubna 1859, Cannes

Jaké podoby despotie by se měly obávat demokratické národy?

Pokud by měla být nastolena diktatura nad dnešními demokratickými národy, předpokládám, že by měla jiný charakter, byla by rozsáhlejší, ale uhlaženější. Ponižovala by člověka, aniž by jej musela mučit.

Myslím, že demokratické národy jsou ohrožovány útiskem, který se nepodobá ničemu, co známe, v minulosti nenajdeme žádnou obdobu. Marně hledám výraz, který by popsal tento pojem. Slova jako despotismus nebo diktatura nejsou vhodná, celá věc je nová, a protože zatím nemá název, pokusím se ji popsat.

Až postupně uchopí nejvyšší moc každého občana do pevného sevření, zpracuje si ho, jak potřebuje, vztáhne ruku na celou společnost. Spoutá společnost sítí drobných komplikovaných pravidel, protokolů a normalizací, přes které se nedokážou povznést z davu ani nejoriginálnější osobnosti a nejenergičtější charaktery. Nedrtí lidskou vůli, jen ji otupuje, ohýbá a usměrňuje. Obvykle nenutí lidi jednat, avšak soustavně je v jednání omezuje.

Tato moc neničí, avšak brání životu. Netyranizuje, avšak utiskuje, vyčerpává, dusí a otupuje lidi tak dlouho, až je z každého národa pouhé stádo bázlivých a užitkových zvířat, kterým dělá pastýře vlada.

Tocqueville 1840 v druhém dílu spisu Demokracie v Americe - Oddíl IV Kapitola VI

I. Dům na písku nemůže obstát

Projekt postavený na špatných základech není možné přestavět na fungující demokratický systém spolupráce. Proč?

1. Teče nám do bot

Mnoho let, přinejmenším od jednání o Lisabonské smlouvě, probíhají diskuse o reformě institucí EU. Evropští politikové se před každými volbami předhánějí, jak naléhavě budou prosazovat reformy, které zlepší fungování, vylepší komunikaci, zvýší efektivitu, napomohou ekonomice či vyřeší vleklé problémy, ti odvážnější dokonce slibují reformy institucí. A všichni při tom mají jedno společné: Nikdo z nich neví, jak by reforma měla vypadat. Nakonec se vždy zamýšlené reformy scvrknou na drobné úpravy kompetencí popřípadě na další unifikaci a centralizaci. Teče nám do bot. Něco je špatně.

Jsou evropští politikové tak neschopní nebo tak hloupí, že neumějí navrhnout tolik potřebné změny?

Neplatí ani jedno ani druhé. Ve skutečnosti to totiž nejde. Z mnoha důvodů. Pokusme se vysvětlit, proč tomu tak je.

Podle teorie ústavního práva popřípadě teorie federalismu je Evropská unie špatně založená od samého začátku. Ze slepé uličky se nelze dostat k demokratickému zřízení normálním vývojem, ze špatných axiomů nelze vybudovat dobrý systém. Při nejlepší vůli se nedá vymyslet jakákoli vývojová trajektorie přechodu od stávajícího systému k čemukoli fungujícímu. Proto roste všeobecná nedůvěra k stávajícímu integračnímu projektu. Buď se povede udělat zásadní změnu (razantně vybočit z přirozeného dosavadního směřování) a postavit nové uspořádání evropské spolupráce na jiných základech, nebo dojde k bolestivému vyhnívání a nakonec stejně k rozpadu, který bude mnohem bolestivější. První varianta představuje alespoň trochu záchranu evropských hodnot, alespoň reálně pravděpodobnou trajektorii k fungující spolupráci. Druhá varianta znamená v podstatě rozklad evropské civilizace a destrukci tradiční evropské demokracie. Zároveň pravděpodobně převezmou vliv na světové dění rychle se vyvíjející státy jako je Čína, Indie, Brazílie, ... Z Evropy si v lepším případě udělají muzeum, v horším ji ponechají svému osudu, tedy trvalému zaostávání kvůli přeregulovanému systému a nefunkčnímu systému politického vedení. Evropská unie je problém¹, zdroj problémů, nikoli řešení, jak mnozí politikové tvrdí.

---

¹ „Situace, kdy se legislativa platná na určitém území dlouhodobě odchyluje od vůle místních občanů, je situace nestabilní, která obsahuje latentní tlak na změnu uspořádání. Nikde není proto zaručeno, že evropské národy budou bezvýhradně přijímat legislativu EU napořád. Je spíše otázkou

Tato studie se pokouší načrtnout, jak proč je nutné zcela změnit spolupráci států na evropském kontinentě a jak by případně mohlo nové uspořádání Evropy vypadat. Kdo by chtěl po těchto zkušenostech s nepovedenou integrací Jeana Monneta svěřovat v novém systému další pravomoci do Bruselu? Podstatná část členských států by se postavila proti návrhu centralizovat další pravomoci. Přitom je zřejmé, že by to k lepšímu fungování Unie stejně nepomohlo.

Proto usilujeme o zachování pozitivních výhod spolupráce evropských států, ale hledáme pevnější základy, na kterých by se dala evropská spolupráce vystavět s mnohem lepším výhledem do budoucnosti. Hledáme jinou formu spolupráce. Hledáme alternativu.

Rozpracování alternativy má jeden praktický účel: pokud by došlo například pod tlakem rostoucího napětí ve společnosti členských států k rozkladu dosavadní evropské integrace, je důležité, aby existoval projekt, co udělat den poté. Odpovědní politikové takový plán musí mít.

Sledujeme tedy dva cíle: za první variantu pokojné dohody o novém pojetí spolupráce a za druhé variantu náhlého rozkladu stávajícího projektu.

Zcela jistě existují i jiné možnosti, jak uspořádat vztahy mezi státy na evropském kontinentě, považujeme však za nezbytné, aby existovala alespoň jedna reálná alternativa. Proto se pokoušíme v části II. popsat principy, na kterých má spočívat nové uspořádání, teprve potom odvozujeme konkrétnější podobu a ukazuje se, že v některých bodech jde spíše o algoritmus, jak se dostat k fungujícímu modelu.

2. Kořeny

Vraťme se pro začátek do období konce druhé světové války. Autor projektu evropské integrace Jean Monnet popisuje ve svých memoárech a v dopisech záměry a úmysly².

V návrhu se podle vlastních slov pokoušel řešit vztah mezi Francií a Německem. Jinak řečeno, připustil, že evropský kontinent má dva hlavní problémy – právě tyto dva státy a jejich vztah. Někteří politikové si jeho iniciativu vyložili tak, že smyslem integrace má být stav, ve kterém nehrozí, že by Německo či Francie či oba tyto státy společně usilovaly o ovládnutí evropského kontinentu³. Evropská historie založená na principu rovnováhy⁴ ukazuje, že mocenská spolupráce těchto dvou států vede nevyhnutelně k tomu, že si podmaní celý kontinent. Předpokládalo se, že smyslem spolupráce je vytvořit protiváhu spolupráce i animozity těchto dvou států.

Postupně se ovšem ukázalo, že evropská integrace nefunguje tak, jak se plánovalo, že by společenství menších států vyvažovalo Německo a Francii. Lisabonská smlouva nakonec postavení těchto dvou států dokonce posílila takovým způsobem, že se rovnováha vychýlila v neprospěch menších států a na původní myšlenku již nelze ani v nejmenším spoléhat. Vedle formálních pravidel pro rozhodování a hlasování, která v praxi nahrazuje mlčící souhlas malých států, se konají bilaterální neoficiální konzultace a dohody právě obou zmíněných států, takže na skutečném jednání je často již jen předloženo řešení, se kterým mají ostatní souhlasit. Nutno říci, že zejména Češi jsou hodně citliví na situace, kdy se jedná *„o nás bez nás“*. Završením tohoto neblahého vývoje byl pravděpodobně výrok francouzského prezidenta Jacquese Chiraca z roku 2003, kdy středoevropským státům vzkázal: *"Promeškali jste dobrou příležitost mlčet."* Nešlo o náhodný nepovedený výrok, se stejným přístupem ke střední Evropě jsme se setkali nesčíslněkrát při různých jednáních a na konferencích. Mnohokrát zažíváme neochotu vůbec naslouchat logickým argumentům. Příkladem z poslední doby může být logický argument států V4, že přerozdělování migrantů nebude fungovat a že je nutné zajistit skutečnou ochranu hranic. Protože ale Středoevropané nemohou mít přesnější názor, než velké státy, nebere se na ně ohled. Přitom férová konkurence myšlenek by byla pro spolupráci mnohem výhodnější.

Pro mnohé politiky v Evropské unii je střední Evropa stále neplnoprávným partnerem, kterého není nutno brát vážně, v podstatě jsou pro ně Středo- a Východo-Evropané něco

---

² Viz <http://www.payne.cz/WP15/smes-orwella-s-kafkou/>

³ Velké státy rychle pochopily, že se jim v Evropské unii otevírá možnost ovládnout ty malé, aniž by musely používat násilí.

⁴ Zajímavé je srovnání tradice evropských mezinárodních vztahů s principy rovnováhy ústavních mocí.

jako Ossis pro západní Němce (neboli Wessis)⁵. Evropská unie není založena na rovnoprávnosti, ačkoli to Lisabonská smlouva požaduje⁶.

Někteří čeští politikové argumentují tím, že potřebujeme být v Unii, abychom seděli u toho správného jednacího stolu a abychom mohli ovlivňovat rozhodování. Zatímco kdysi jsme měli ambice podílet se na společném rozhodování podle dohodnutých pravidel, nyní už mluvíme jen o tom, abychom směli sedět u stolu, kde jiní rozhodují. Leckdy jsme rádi, když se dozvíme z médií, co si Německo s Francií dohodly.

Pokud se faktické rozhodování odehrává předem u jiného stolu, pokud nakonec máme mlčky souhlasit a dokonce se vlastně ani nehlasuje, jak jsme nedávno slyšeli, pak u takového jednacího stolu sedět nepotřebujeme.

Jak podle Monneta měla sjednocená Evropa fungovat? Podstatu projektu, svůj záměr, Monnet opakovaně při různých příležitostech popsal. Zjednodušeně řečeno: *sebrat moc politikům a dát ji úředníkům*. Vytvořit administrativní systém, který bude fungovat na principu nepolitické politiky, ve kterém budou úředníci disponovat mocí, na kterou nebudou mít občané téměř žádný vliv. Monnet měl hlubokou nedůvěru k tradiční liberální demokracii a k tradiční filosoficky založené politice. Vycházel ze zkušenosti, že ve volbách může zvítězit diktátor, že voliči mohou volit špatně, náhodně a pod vlivem okamžitých emocí. Částečně byl také inspirován tehdy relativně novým a spíš ještě neznámým systémem sovětů, který zavedli bolševici v Rusku. Dospěl k názoru, že osvětlení úředníci vědí, co je pro občany dobré⁷. Vycházel z představy, že úředníci mohou regulovat a plánovat výrobu i spotřebu k všeobecnému prospěchu. Uvědomoval si však, že politikové mu moc dobrovolně nepředají a proto navrhoval odebírat jim moc „*salámovou metodou*“. Pro začátek navrhoval odebrat jim produkci uhlí a oceli, odebrat jim pravomoci týkající se vnitřního trhu a postupovat dále až k převzetí celého zahraničního obchodu a jako poslední navrhoval odebrat politikům vliv na vojenskou obranu. Monnet měl hlubokou skepsi k fungování demokratického uspořádání státu, věřil, že úředníci jsou moudřejší než politikové a občané, vycházel z faktu, že politikové se střídají, zatímco úředníci⁸ mohou

---

⁵ Viz http://zpravy.idnes.cz/ossi-minus-puvod-z-byvale-ndr-je-v-nemecku-stale-handicapem-pau-zahranicni.aspx?c=A100524_102503_zahranicni_aha

⁶ „Unie ctí rovnost členských států před Smlouvami a jejich národní identitu, která spočívá v jejich základních politických a ústavních systémech, včetně místní a regionální samosprávy.“ V praxi toto deklaratorní ustanovení nikdo nevytváří.

⁷ Realistický pohled na to, jak funguje vztah úředníků a politiků, kontrastující s Monnetovou představou, vykreslili autoři Jonathan Lynn a Antony Jay v seriálu *Jistě pane ministře* a *Jistě pane premiéře*.

⁸ Ve skutečnosti právě ty úředníky, o které jde, nikdo nezná. Exekutivně administrativní mašinerie má podobu generálních ředitelství, v jejichž čele stojí jmenovaný a v podstatě neodvolatelný generální ředitel. Komisař se svým kabinetem je do značné míry od této administrativy izolován, může pilně pracovat, na čem chce, ale ve skutečnosti nemusí mít vůbec žádný vliv na to, co se v Evropské unii děje.

zůstat na svém místě po celý život⁹. Součástí jeho představy bylo i to, že vysocí úředníci jsou neodvolatelní a mají absolutní imunitu proti jakémukoliv stíhání.

Jean Monnet často varoval, aby se nikdy nedopustilo uvažování o alternativě k modelu evropské integrace, jak ji navrhnul. Byl si vědom toho, že při srovnání s jakoukoli alternativní představou o spolupráci evropských států by se stal jeho úmyslný demokratický deficit zřejmým a byl by to konec jeho projektu.

Evropská unie bývá označována jako útvar *„sui generis“*, který se vymyká běžným ústavněprávním a politickým kategoriím. Jinak řečeno, jde o neověřený experiment¹⁰, ačkoliv ústavní právo a teorie federalismu jasně popisují, jak musí vypadat dlouhodobě stabilní systém. Někdy se Unie popisuje jako *„supranacionální systém s vlastní institucionální autonomií“*¹¹. Přitom jak ústavní právo, tak teorie federalismu vychází z historických zkušeností, podle kterých opravdu neexistuje žádná jiná stabilní alternativa. Evropská unie se nikdy nemůže proměnit na demokraticky fungující instituci.

Za zmínku asi stojí, že ve stejné době jako Monnet navrhoval Winston Churchill vytvoření Spojených evropských národů na základech transparentní teorie federalismu.

3. Dělbá moci – checks and balances

Podívejme se na Monnetův model pro uspořádání Evropy. Veškerá moc, fakticky se jedná o výkonnou moc, je svěřena do rukou úředníků – komise. Zpočátku se nazývala Vysoký úřad. Ta není nikomu odpovědná¹², má jako jediná právo zákonodárné iniciativy, navrhuje

---

⁹ Ponechme stranou osobní ambice zájmy Jeana Monneta a další aspekty jeho motivace, jakkoli by bylo zajímavé a přínosné věnovat jim na jiném místě dostatečný prostor.

¹⁰ „*Provádíme velký experiment, naplnění opakujícího se snu, který se deset staletí vracel k národům Evropy: vytvořit mezi nimi organizaci, která ukončí války a bude garantovat věčný mír.*“ R. Schuman 16.5.1949 Štrasburk (We are carrying out a great experiment, the fulfillment of the same recurrent dream that for ten centuries has revisited the peoples of Europe: creating between them an organization putting an end to war and guaranteeing an eternal peace.) To je zoufalé přiznání, že Německo a Francie nedovede ovládnout své vlastní mocenské choutky a že se proto dříve či později pokusí podmanit si celý kontinent společně. Doplňme aktuálními myšlenkami Emanuela Macrona: „*Pomalí nemají právo zdržovat rychlé. Některé státy vyškrtáme z komise. Navrhují nové francouzsko-německé partnerství.*“

¹¹ Těžko předpokládat, že by se s takto popsaným systémem mohli identifikovat občané kterékoli země.

¹² Lisabonská smlouva ve více než 30 případech hovoří o odpovědnosti v tom smyslu, že členské státy jsou odpovědné za plnění uložených úkolů. V jediném případě naznačuje, že by komise měla

evropské regulace. Zákonodárnou roli zastává především Rada, tedy orgán, ve kterém je zastoupen každý členský stát příslušným ministrem, (někdy hlavou státu či předsedou vlády – pak se hovoří o Evropské radě). Již tento fakt sám o sobě naznačuje mocenskou nerovnováhu – zatímco úředníci komise se věnují své problematice každodenně, na plný úvazek, dlouhodobě a systematicky, ministři se střídají a hlavně pokaždé je přítomen jiný ministr, takže není zajištěna kontinuita rozhodování. Jakoby druhou zákonodárnou komoru tvoří Evropský parlament.

Rada jako zákonodárný orgán vymezující politické linie pro komisi sestává ze zástupců výkonné moci, kteří nepodléhají žádné kontrole v rámci evropského modelu. Jsou odpovědní v rámci svého ústavního systému svému národnímu parlamentu – ovšem ve zcela jiných oblastech. To není rovnováha moci, to je zmrzačený model.

Běžný ústavní systém neumí odvolat ministra za špatné rozhodnutí učiněné v rámci Rady. Evropský parlament nemá a nemůže mít pravomoc odvolat vlády členských států, pokud v Radě schválí rozhodnutí, se kterým občané nesouhlasí. Navíc Rada má charakter zákonodárského orgánu, ve kterém platí kolektivní odpovědnost.

To znamená, že Komise jako výkonná moc nepodléhá téměř žádné politické kontrole, zákonodárská moc nemá možnost odvolat úředníky direktorátů, pokud špatně nakládají s výkonnou mocí. Komise je odpovědná¹³ někomu jinému, než kdo jí případně zadává politické mantinely.

Soudní dvůr Evropské unie posuzuje dodržování předpisů, především dohlíží na to, aby členské státy plnily úkoly, regulace a předpisy. V principu ani nemůže dohlížet na rovnováhu moci, protože žádná neexistuje, každopádně k tomu nemá žádné pravomoci.

Porovnejme politický systém EU s běžnou ústavní rovnováhou moci. Nejsilnější mocenské postavení, odvozené od občanů státu, má parlament. Má pravomoc měnit zákony i ústavní systém. Vykonává dohled nad výkonnou mocí. Výkonná moc je parlamentu odpovědná, a pokud udělá zásadní chybu, může být odvolána a na její místo může parlament dosadit zcela jiné složení výkonné moci. Aby parlament nemohl nastolit parlamentní diktaturu, bývá úmyslně výrazně prodloužen parlamentní rozhodovací proces. Tedy vláda provádí rychle a exekutivně (efektivně) rozhodování v rámci platných zákonů v oblasti výkonné moci, parlament může vládě stanovit nepřekročitelné mantinely v podobě zákonů, ale může výkonné moci vymezit i politické mantinely svým usnesením. Protože je rozhodovací proces parlamentu zásadně a řádově delší, než rozhodování vlády, dostává se zákonodárská a

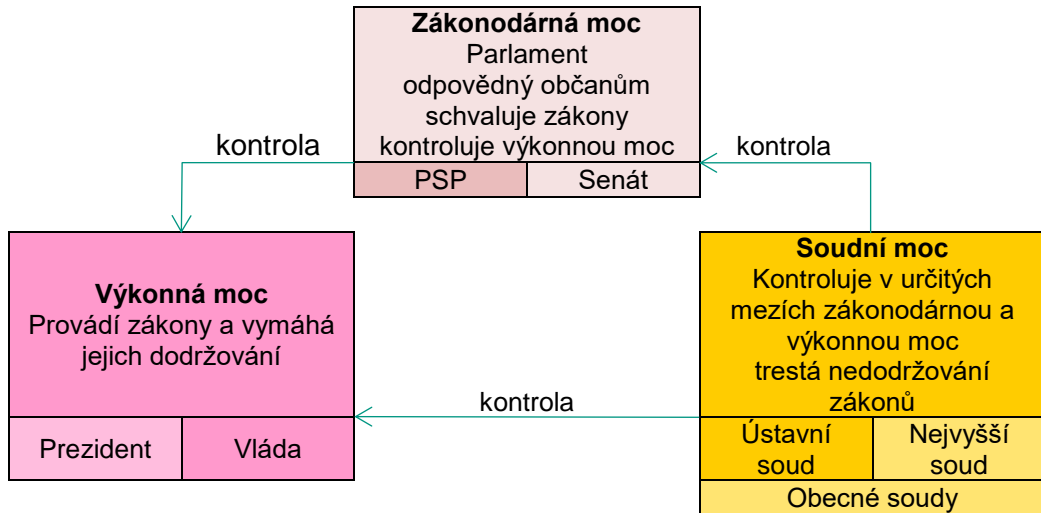
---

být odpovědná Evropskému parlamentu, ale ten ve skutečnosti nevytváří pro komisi politické zadání, takže taková odpovědnost je samoúčelná.

¹³ Lisabonská smlouva asi 30x uvádí, že členské státy jsou odpovědné za implementaci rozhodnutí EU.

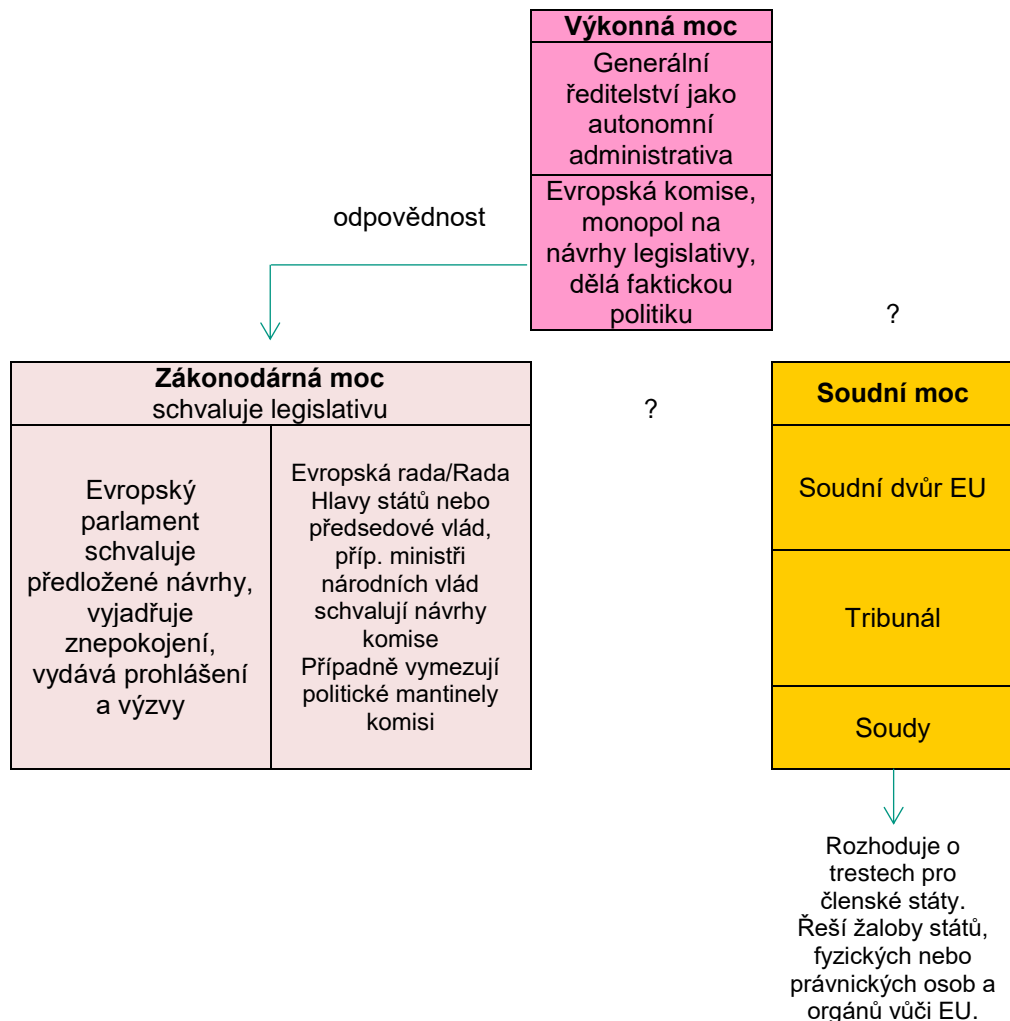
výkonná moc do rovnováhy. Navíc, pokud by parlament překročil ve své legislativní horlivosti hranici výkonné působnosti vlády, může příslušný ústavní soud zasáhnout a zachovat tak mocenskou rovnováhu. Stejně tak pokud by vláda překročila zákonem stanovené mantinely, může ústavní soud zakročit a přimět vládu, aby platné zákony respektovala. Parlament ovšem vytváří i zákony týkající se zákonodárné moci a soudy mají navíc hierarchickou strukturu, takže ani soudy nejsou zcela bez odpovědnosti. Dalo by se uvažovat o jiných možnostech posílení odpovědnosti soudů pro případ, že by se zpronevěřily svému poslání být garantem spravedlnosti pro občany.

Demokratická rovnováha moci v ČR

Zákonodárná moc schvaluje Ústavu a zákony, soudní moc rozhoduje podle Ústavy a zákonů, Ústavní soud sleduje soulad zákonů s Ústavou a posuzuje i jednání ostatních ústavních orgánů. Zákonodárná, výkonná i soudní moc je rozložena do dvou subjektů.

Evropská unie

V rámci modelu, který navrhnul Jean Monnet ve skutečnosti nelze nastolit rovnováhu moci¹⁴, celému systému totiž dominuje úřad (dříve Vysoký úřad). Ve snaze nějak fungování vylepšit dochází k nepřetržitému přesouvání kompetencí do pravomoci Evropské unie. Výsledkem jsou desetitisíce právních norem a regulací, výsledkem je, že EU vykonává i pravomoci, které vůbec není nutné vykonávat na evropské úrovni, a v běžných federacích se takové kompetence ponechávají v působnosti částí federace nebo dokonce v působnosti obcí. Často deklarovaný princip subsidiarity¹⁵ se v praxi vůbec neuplatňuje.

Jako příklad uveďme udělování dotací. Jakože je každá dotace vždy nespravedlivá, udělování dotací na projekty, které nemají celoevropský význam, je zřejmým porušením této zásady.

Ani přesunutí veškerých pravomocí na evropskou úroveň by samozřejmě stávající rozpor neodstranilo. Systém je úmyslně navržen tak, aby nikdy nebylo možné rovnováhu moci vytvořit. Tuto podstatu však maskují instituce, které jsou nazývány podobně, jako instituce tradičních politických systémů založených na rovnováze moci (parlament, soudní dvůr, ...).

Proč? V evropské unii se často hovoří o sdílené suverenitě. Členské státy svěřují část svých kompetencí do výkonu evropské komisi. Gigantický experiment na celých národech, který odporuje empiricky potvrzeným teoriím, má samozřejmě se suverenitou vážný problém. Od samého počátku evropské integrace probíhají ostré útoky na suverenitu jednotlivých členských států. Jean Monnet se domníval, že právě suverenita je zdrojem problémů na evropském kontinentě. Dodnes zaznívají útoky na suverenitu, že je vlastně přežitkem, že vlastně už ani neexistuje, protože mezinárodní závazky a spolupráce svrchovanost dávno překonaly.

Také Henryho Kissingera nedávno zaznělo, že suverenita je jednou z nejlepších hodnot, které Evropa vytvořila a že je krajně riskantní suverenitu zpochybňovat či zpochybňovat její význam pro stabilitu mezinárodního společenství.¹⁶

O

---

¹⁴ Spojené státy americké pozvaly desítky nejvzdělanějších myslitelů a filosofů, aby společně sepsali Ústavu. Na lékárnických vahách vytvářeli systém rovnováhy moci – checks and balances, aby byl odolný jak v krizových situacích, tak proti nastolení diktatury či zneužití moci. Srovnajme s tím autorství koncepce současné evropské integrace Jeana Monneta, o jehož čistých úmyslech dokonce někteří pochybují, jehož projekt ze 7.5.1950 nikdo neoponoval a s nikým se o něm neradil. Robert Schumann, francouzský ministr zahraničí, projekt předložil veřejnosti dva dny poté, co mu jej Monnet doručil, dne 9. 5. 1950. Při nejlepší vůli není možné takto dalekosáhlý projekt seriózně zhodnotit a projednat během dvou dnů.

¹⁵ Lisabonská smlouva 5, 3: Podle zásady subsidiarity jedná Unie v oblastech, které nespádají do její výlučné pravomoci, pouze tehdy a do té míry, pokud cílů zamýšlené činnosti nemůže být dosaženo uspokojivě členskými státy na úrovni ústřední, regionální či místní, ale spíše jich, z důvodu jejího rozsahu či účinků, může být lépe dosaženo na úrovni Unie.

¹⁶ <http://www.payne.cz/WP15/respekt-ke-svrchovanosti/>

4. Jde to i jinak

Bezesporu je možné navrhnout alternativní modely evropské spolupráce, naprosto není pochyb, že spolupráce evropských států je žádoucí a užitečná. Ovšem všechny alternativy je možné podle teorie federalismu rozdělit do dvou skupin. Jde o to, zda je suverenita federace zčásti svěřována do působnosti členů federace, tedy obrazně řečeno směrem dolů, nebo zda spolupracující členové konfederace část své suverenity svěřují do působnosti vyšší autority směrem nahoru. Ačkoli to může na první pohled vypadat jako nepodstatný detail, jde o zcela zásadní rozdíl. Neexistuje možnost, jak nenápadně změnit jednu podobu na druhou. Někdy se tomu říká ‚kompetenční kompetence‘. O tom, že neexistuje žádná třetí cesta, jsme se přesvědčili v případě rozdělení Československa. Jiným přesvědčivým dokladem, že se nejedná o nějakou drobnost, může být válka federalistů a konfederalistů v USA v roce 1860.

Evropská unie se nachází ve slepé uličce – není možné posunout se směrem k federálnímu uspořádání, ale také se politikům nechce přiznat, že se vydali po chybné cestě, nechce se jim pokračovat formou mezivládní spolupráce. Z čistě technicko-právního hlediska vše, co EU nyní vykonává, by bylo možné vykonávat jak v konfederativním, tak ve federativním modelu. Pouhé setrvávání v bezvýhodné situaci, kdy si EU přisvojila mnohem více pravomocí, než by bylo nutné, než je vhodné a než je efektivní, musí zákonitě vyústit do stavu podobného zahnívání – do bezradnosti v politickém, hospodářském i čistě společenském smyslu.

Záměrný demokratický deficit by bylo možné odstranit dvojitým způsobem. Buď důsledně převést stávající podobu EU na mezivládní podobu, tedy zvolit konfederativní model, nebo vytvořit evropský superstát – federaci.

Jenomže právě po zkušenostech se zpackanou integrací v podobě stávající EU je situace krajně nepříznivá pro jakoukoli podobu federálního uspořádání. Málokterý politik by byl ochotný svěřit nevolným úředníkům federální pravomoci. Převychovat úředníky je nemožné, setrvačnost úřadů to podle zkušeností vylučuje. Vize nějaké evropské federace se musí odsunout přinejmenším do dalšího století.

Protože federální uspořádání je založeno na férové konkurenci různých politických filosofí, může ve federálním modelu docela snadno nastat situace, že se do federální vlády nedostane například ani jeden Francouz. Nebo tam nebude žádný Němec. Nebo se stane, že po dobu několika desetiletí se do vlády nedostane zástupce nějakého malého státu – třeba Slovinska, nebo i České republiky. Nemůže existovat nějaké pravidlo, které by státům

přidělilo místo ve vládě podobně, jako je tomu nyní v komisi, bylo by to popření férové soutěže a vlastně by to znamenalo konzervování stávajícího nefunkčního stavu. Patrně by se dala udělat prognóza, že příštích několik, pravděpodobně více než pěti desetiletí nebude psychologicky situace zralá pro diskusi o nějaké formě federalizace v Evropě.

Protože stát je dnes mnohem komplikovanějším útvarem, než byl v roce 1860, lze předpokládat, že pokus o nenápadné nastolení či násilné prosazení federální spolupráce¹⁷ by zcela jistě vyústilo v explozi napětí a možná hroživou občanskou válku, pravděpodobně hroživější, než byla zmíněná občanská v USA.

Kromě toho na evropském kontinentě proběhlo v menším již několik mnohem zdařilejších experimentů o vytvoření jakýchsi integrovaných celků po první světové válce. Uměle zkonstruované Československo i Jugoslávie se rozpadly z vlastních vnitřních důvodů. Částečně je analogický i rozpad Sovětského svazu. Je více než jisté, že experiment, pokus o evropskou integraci, založený na mnohem pofidernějších základech, než bylo Československo či Jugoslávie, se nemůže stát východiskem pro trvalé stabilní uspořádání.

Proto je v podstatě jedinou možností nahradit stávající model EU nějakou jinou, novou, podobou spolupráce evropských států, která by zachovala pozitiva, která si občané a jejich státy přejí.

Zkušenost s rozdělením Československé federace ukazuje, že je možné federální spolupráci přeměnit na mezivládní v průběhu šesti měsíců. Přitom federativní uspořádání je mnohem silnější a komplikovanější, než stávající Evropská unie. Přejít k alternativnímu modelu spolupráce by neměl být nijak složitý.

5. Demokratický deficit

Evropská unie nesplňuje ani v nejmenším kriteria demokratického politického zřízení. Jak se kdysi trefně poznamenávalo, kdyby chtěla EU vstoupit sama do sebe, byla by její přihláška okamžitě zamítnuta právě kvůli absenci demokratické rovnováhy moci. V Bruselu se demokracie jen předstírá.¹⁸ Co dělat?

Nereálná je představa, že demokratický deficit bude odstraněn nějakým pozvolným způsobem, přesouváním kompetencí, upřesňováním formulací, vývojem. Problém je, že vyrůstá generace, která nikdy nezažila nic jiného, je vychována v tom, že demokratický

¹⁷ Unionisté versus zastánci mezivládní spolupráce

¹⁸ Petr Mach [rozhovor](#) 8.11.2014

deficit je cosi žertovného, co není třeba brát vážně, o čem se ani nesluší vážně diskutovat. Vyrostla generace, která si zvykla na demokratický deficit, považuje jej za něco samozřejmého a mnohdy dokonce žádoucího.

Demokratický deficit se promítá do vidění světa této generace v podobě návyku, zřetelně okopírovaného od centralizace moci v Evropské komisi, dirigovat a regulovat ostatní. Demokratické zřízení učí občany respektovat různé názory, politiky učí naslouchat názorům voličů, diskutovat s nimi, reagovat na jejich potřeby, odpovídat na jejich dotazy, protože politika, která s občany nekomunikuje, bude dozajista při nejbližších volbách nahrazena jinou politikou, která je občanům bližší. Možnost pokojné výměny celé politické garnitury nenásilnou demokratickou cestou patří k nejdůležitějším požadavkům na demokratické zřízení¹⁹. Podstatou demokracie je, že vždy existuje alternativa. Demokracie umožňuje nalézat kolektivní rozhodnutí, která snižují napětí.

Naproti tomu generace demokratického deficitu považuje za správné zasahovat druhým do života. Jejich přesvědčením je zásada: *Víme co je pro vás dobré*. Tato zásada se prakticky ukazuje na opakovaném referendu, jak k tomu došlo v případě Irska v roce 2009. Tato zásada se uplatňuje také v zákazu Edisonových žárovek, v zákazu výkonných vysavačů a v mnoha dalších euronesmylech. Tato zásada dělá z občanů hloupoučké bytosti, které se o sebe neumí postarat, a proto jim moudří úředníci musí přikázat, co mají dělat. Mají-li občané jiný názor, je třeba je mocí přinutit, aby akceptovali, co je pro ně dobré.

Porovnejme, jak se během několika málo roků v podstatě celá zeměkoule rozhodla vyměnit staré televize, ve kterých obraz vykresluje svazek elektronů na stínítku, za takzvané ploché televize, ať už LCD nebo plazmové. Podobně celý svět vyměnil počítačové monitory. Bez regulace, bez příkazů, bez zákazů. Jistě by mělo smysl vysvětlovat, argumentovat, diskutovat o různých žárovkách, o výbojkách, o žárovkách bez žaru. Výsledek by byl podobný, drtivá většina občanů by se ve správné chvíli rozhodla pořídit si úspornější žárovky. Dost možná by se v přechodném období tolik nerozšířily rtuťové výbojky, které nám vnutila Evropská unie, z nichž se šíří po rozbití do dětských pokojů, do bytů, do kanceláří a do přírody ročně tuny jedovatých rtuťových sloučenin.

Ponechme nyní stranou skutečnost, že regulace byla patrně způsobena lobbováním nějaké firmy, která žárovky vyrábí. Možná proto, aby se zabránilo konkurenci firem sídlících na

---

¹⁹ „Dnešní systém rozhodování v Evropské unii je něčím jiným než historií prověřenou a v historii osvědčenou klasickou parlamentní demokracií. V obvyklém parlamentním systému je část podporující vládu a část opoziční, ale to v Evropském parlamentu není. Zde je prosazována alternativa jen jedna a kdo uvažuje o alternativě jiné, je považován za odpůrce evropské integrace. V naší části Evropy jsme ještě nedávno žili v politickém systému, kde byla jakákoli alternativa nepřijatelná a kde proto žádná parlamentní opozice neexistovala. Získali jsme trpkou zkušenost, že **tam, kde není opozice, ztrácí se svoboda**. Politické alternativy proto existovat musí.“

území nových členů EU. Podstatný rozdíl přirozeného vývoje oproti regulaci by byl v tom, že existují místa a situace, kdy je edisonka úspornější a rozumnější. Existují prostory, kde se z nějakých důvodů rozsvěcuje světlo třeba nanejvýš jednou za dva roky. Vyplatí se v takovém případě investice do úsporné žárovky? Vydrží úsporná žárovka, ve které jsou mimo jiné i stárnoucí kondenzátory, nesvítit deset let a potom nastartovat a pět minut fungovat, aby dalších deset let zůstala funkční? Není v takovém případě edisonka, která stála něco kolem deseti korun, úpornějším řešením – zejména z hlediska návratnosti investice a z hlediska dopadu na životní prostředí při výrobě?

Nepatřičné regulace nakonec způsobily, že se výroba žárovek přesunula do Číny a pak si stěžujeme, že máme s Čínou zápornou bilanci ve vzájemném obchodu.

Mesiášské přesvědčení, že *‘víme, co je pro vás dobré’* či dokonce *‘my určujeme, co je pro vás dobré, na vás je, abyste s tím souhlasili, ne abyste o tom přemýšleli’* je protikladem demokratické zkušenosti, že nikdo z nás předem neví, co je dobré, že existuje pluralita pojetí dobra, ale v diskusi, v pokorném hledání a nakonec díky demokratickým rozhodovacím postupům vznikne kompromis, do kterého se přímo promítají názory a přání občanů. Vznikne kompromis, který by nikdo předem nedokázal vymyslet.²⁰

Všimněme si, že při volbách do Evropského parlamentu mohou voliči volit, jak chtějí, ale na povahu fungování EU výsledky voleb nemají vůbec žádný vliv. Už vůbec nemůže být řeč o nějaké fungující opozici, která by si s vládními stranami čas od času vyměnila pozice a vrátila by rozhodování do sféry vlivu voličů. Evropská unie je založena na tom, že nesmí existovat alternativa. Byl to od počátku úmysl autora.

---

²⁰ Zatímco evropské dějiny spočívají na postupném poznání, že dobro je pluralitní, ačkoli církve i panovníkové se snažili monopolizovat dobro a pravdu, zatímco představa pluralitního dobra se stala základem tržní ekonomiky, Evropská unie byla založena na představě, že nějakým způsobem lze identifikovat to ‚nejlepší‘ dobro a že jakási autorita má právo toto dobro prosazovat. Ovšem nedopovězena zůstává otázka, podle čeho se má to ‚správné‘ dobro poznat, když neexistuje kritérium pro optimalizaci. Čistě matematicky je optimalizace podle většího počtu kritérií u složitějšího systému neproveditelná. Není pochyb, že evropský kontinent je složitý nelineární systém, ve kterém má každý stát a každý občan své zájmy a rizika. Přitom kritérií pro optimalizaci je zpravidla nekonečně mnoho. Již samotný počátek integrace, Společenství uhlí a oceli, bylo založeno na představě, že jakýsi vysoký úřad umí regulovat výrobu lépe, než svobodná a spravedlivá hospodářská soutěž. Zásada, že my vyvolení a osvícení víme, co je pro vás dobré, slouží k prosazování zájmů velkých států vůči malým. Výsledkem tohoto způsobu uvažování je rozhodování ‚o nás bez nás‘ v roce 1938 a nakonec i výrok, že ‚Češi promeškali příležitost mlčet‘. To není náhodné přefeknutí, to je projev hlubokého přesvědčení a politického uvažování, projev interpretace evropské politické reality. Tradiční evropská politika dospěla k představě pluralitního dobra, čemuž odpovídá pluralitní politický systém založený na spravedlivé a férové soutěži různých alternativních politických programů jako metodou, jak dospět k relativně efektivnímu kolektivnímu rozhodování.

Demokratický deficit a pohrdání občany je možné ukázat na opakovaném hlasování v referendu o téže věci²¹, pokud hlasování nedopadlo napoprvé tak, jak si někteří politikové přáli. Dánové v roce 1992 v referendu odmítli Maastrichtskou smlouvu, takže aby se odůvodnilo opakované hlasování, přijaly se jisté dodatky ke smlouvě a v roce 1993 se mohlo hlasovat znovu. A hlasování dopadlo tak, jak si politikové přáli. Irové v roce 2001 navzdory průzkumům, které předpovídaly schválení a navzdory podpoře všech hlavních politických stran, podnikatelských svazů, odborů, církví a médií, v referendu odmítli smlouvu z Nice. Irští politikové následujícího roku uspořádali masivní přesvědčovací kampaň zaplacenou z veřejných prostředků a opakované lidové hlasování napodruhé dopadlo v souladu s principem „*víme, co je pro vás dobré*“: Irové podle přání politiků smlouvu z Nice schválili. V roce 2005 odmítly Francie a Nizozemí Evropskou ústavu. Aby se nemuselo opakovat v obou zemích referendum, byl text přejmenován na Lisabonskou smlouvu (s nepatrnými úpravami), a Francie i Nizozemí napodruhé text přijaly. V roce 2008 Irové odmítli Lisabonskou smlouvu. Vláda opět investovala miliony eur do propagandistické kampaně a při opakovaném hlasování byla v Irsku Lisabonská smlouva schválena.

Nedemokratická povaha EU, eufemisticky označovaná za demokratický deficit, není jen drobným kosmetickým šrámem či akademickým problémem, je od počátku úmyslně zakotvena do podstaty stávající podoby evropské integrace a nelze ji odstranit. Obrovská koncentrace moci v rukou úředníků bez demokratické kontroly a rovnováhy moci, představuje patrně největší bezpečnostní riziko v současném světě.

6. Demokratický deficit a Rusko

Někdy zaznívá názor, že tak jako tak je nutné udržet stávající podobu evropské integrace, i když vlastně nefunguje, protože v opačném případě by samostatné evropské státy schramstnulo Rusko.

Je to přesně naopak. Zaprvé, evropský demokratický deficit napomáhá ruskému režimu obhájit demokratická selhání před vlastními občany. Dokonce při určitém srovnání podle ústavního práva by mohl někdo tvrdit, že ruský politický systém je alespoň podle Ústavy demokratičtější, než Evropská unie. Kdyby neexistoval demokratický deficit v Evropské unii, bylo mnohem obtížnější udržet ruské občany v loajální poslušnosti.

---

²¹ V mnoha zemích je zcela logicky zakázáno opakovat bezprostředně za sebou referendum o téže věci, bývá stanovena minimální lhůta například pět let.

Za druhé, ruská politika si přece nemůže přát nic lepšího, než nefungující Evropskou unii ve stávající podobě. Když nastane problém, jako například když Rusko okupuje Krym²², sejde se za několik měsíců summit EU, který konstatuje, že máme problém. Zadá zpracování nějakých opatření a reakcí na nastalou situaci a za několik dalších měsíců při velkém štěstí může další summit připravená opatření schválit. O něco pravděpodobnější však je, že bude třeba některé části dopracovat nebo upravit a ke schválení dojde s ještě větším zpožděním. To je pro Rusko dostatek času, aby se už nedalo nic dělat. To za časů demokratičtějších poměrů za studené války by razantní reakce přišla během několika hodin.

Rovněž tak nasadit agenta tajných služeb do úřadu německého kancléře, jako tomu bylo v případě Güntera Guillauma nasazeného u Williho Brandta v sedmdesátých letech, to je extrémně složitá, nákladná a riskantní operace. Oproti tomu zaplatit lobbyistickou akci v bruselských strukturách je bez rizika, je to prosté, je to rychlé, je to efektivní a nesrovnatelně levnější.

Kdybychom se opravdu chtěli rozhodně postavit proti nedemokratickým praktikám v Rusku, bylo by nejlepší okamžitě se zbavit demokratického deficitu v EU. Za stávajících poměrů Evropská unie znevěrohodňuje demokratické uspořádání v celém světě.

7. Superstát a suverenita

Poněkud překvapuje, že o vytvoření evropského superstátu zpravidla usilují ti, kdo patří k hlasitým kritikům působení velmocí ve světě. Proč bychom měli několika velmocem, pro které je obtížné podřídit se dobrovolně pravidlům slušného jednání v mezinárodní politice, přidat jednu novou velmoc evropskou? Ještě k tomu bez jakýchkoli velmocenských zkušeností. V čem by se situace zlepšila? Jaký je důvod vytvářet nový superstát? Jediné odůvodnění je nezřízená touha po moci. Ale to je právě špatné znamení.

A pokud má v sobě onen zamýšlený evropský superstát geneticky zakotvený a po desetiletí upevňovaný demokratický deficit, proč bychom měli předpokládat, že dojde k nějakému hlubokému osvětlení, v důsledku něhož generace demokratického deficitu, až se plně

---

²² Komunisté sice tvrdí, že anexe Krymu proběhla na základě referenda. Ovšem nelze brát vážně referendum konané pod patronátem zelených mužičků, ze kterých se po čase vyklubali ruští vojáci speciálních sil a kteří za to byli dokonce veřejně vyznamenáni. Pokud Rusko nebo kdokoli jiný uvažuje o změně hranic či konání plebiscitu o osamostatnění nějakého území, existují legální a legitimní způsoby, jak o tom jednat a jak to uskutečnit. Jakkoli mohla být ruská představa o tom, že Krym má historicky i národnostně patřit k Rusku oprávněná, způsob, jak toho Rusko dosáhlo je neomluvitelnou územní agresí a porušením suverenity Ukrajiny. Fakt, že k agresí došlo, je do značné míry způsoben impotencí Evropské unie jakkoli včas reagovat.

dostane k moci, vystřízliví a začne se chovat demokraticky? Je naopak vysoce pravděpodobné, že nekontrolovaná moc povede k nekontrolovatelnému chování takového superstátu.

8. Tradiční hodnoty

Evropská unie téměř neomylně potírá a likviduje tradiční evropské hodnoty. Evropa byla tradičně vždy postavena na pluralitě a férové konkurenci jednotlivých států, nikoli na unifikaci. Evropa a její bezpečnost byla tradičně postavena na jedné z největších vymožeností mezinárodních vztahů – na důsledném respektu k suverenitě každého státu. Suverenita je jedním z největších ‚vynálezů‘ evropské civilizace. Války nezačínaly kvůli přehnanému respektu k suverenitě, ale naopak v důsledku zpochybňování suverenity. Desítky let trvající zpochybňování principu suverenity evropskými politiky vede nakonec k tak zásadní neúctě vůči svrchovanosti, že je možné odebrat vojenskou silou část území Srbsku či Ukrajině.

Příroda a celý vesmír usilují o co nejpestřejší individualizaci každého stvoření a každého přírodního útvaru. Žádná dvě stébla trávy nejsou identická, žádné dvě myši nejsou identické, natožpak dva lidé. Je fascinující potkat člověka, který je samorostem, který je atypický, který má jiné pořadí hodnot a priorit. Samotná existence takových lidí nám klade otázku, zda nemáme uvažovat o alternativě k vlastním prioritám, o alternativě k vlastnímu způsobu života.

Z jakého důvodu mají být občané evropských států unifikováni? Z jakého důvodu mají být stejní? V kritických situacích se ukazuje, že různorodost může znamenat nalezení nečekaného východiska. Unifikace ničí přirozenou flexibilitu a kreativitu, ničí i schopnost přežít v případě nepříznivých okolností. A ještě k tomu ti, kdo se nás snaží násilně unifikovat, po nás zároveň požadují, abychom vítali přistěhovalce, kteří jsou tak zásadně odlišní – tj. neunifikovaní.

-

Carl Gustav Jung při zkoumání hlubin lidské psychiky popsal národní archetypy jako pravěké bestie, které líně pospávají v klidných dobách, ale když jsou probuzeny, dokáží rozmetat vše kolem sebe. Jung takto vysvětloval, jak je možné, že univerzitní humanisticky vzdělaný mírumilovný profesor vyrazí do ulic, aby likvidoval židy, že se přidá k jednání, se kterým by za normálních okolností sám hluboce nesouhlasil. Jung takto vysvětloval vznik světové války.

Stát založený na demokratickém konsensu je pravděpodobně jednou z možností, jak udržet Jungovy bestie ve stavu spánku. Nemáme s nimi příliš mnoho zkušeností, asi je na místě opatrnost. Pojem státnost a svrchovanost se utvářel ve vztahu k národní identitě po staletí a někdy dost obtížně a bolestně. Ovšem soustavné zpochybňování státnosti, suverenity, vlastenectví a patriotismu ze strany Evropské unie může být poněkud riskantním počínáním z pohledu pravěkých bestí, které disponují silami schopnými přeorat celé kontinenty. Mohou se probudit.

9. Ústavní a civilní kontrola ozbrojených sil

Pro demokratické státy platí některé zásady, které mají zajistit dlouhodobě udržitelné demokratické poměry. A protože ozbrojené síly nejednou účinkovaly při politických i vojenských převratech, přijímají demokratické státy celý sortiment opatření, které tomu mají zabránit.

Například ministr obrany, na rozdíl od některých jiných ministrů, nesmí zastupovat svůj stát při podpisu jakýchkoli dokumentů v zahraničí, pokud k tomu nemá výslovné písemné zmocnění od předsedy vlády. Kontrolu ozbrojených sil provádějí parlamentní výbory, které mají reálnou a fungující pravomoc ovlivnit politická rozhodování. Parlament má reálnou pravomoc například zbránit vyslání vojáků do zahraničí. Akademické prostředí dovede polemizovat s koncepcemi politiků. Média mají žurnalisty, kteří se specializují na obranu, atd. atd. O demokratické či civilní kontrole ozbrojených sil bylo napsáno opravdu mnoho odborných publikací.

Česká republika musela také splnit požadavky na kontrolu ozbrojených sil při vstupu do NATO.

S vědomím těchto skutečností se podívejme na záměry začít přenášet na Evropskou unii kompetence v oblasti obrany. Politikové odůvodňují svůj úmysl zřít evropské ozbrojené síly migrační krizí, nevyzpytatelností Ruského politického vedení, terorismem a jistě by dokázali vymyslet desítky dalších argumentů. Neobjevuje se diskuse na téma civilní kontroly ozbrojených sil v EU, což právě dokazuje, že žádná civilně-politická kontrola v Evropské unii nefunguje. Zároveň to dokazuje, že politikové, kteří o prosazování prvků společné obrany hovoří, nemají ponětí o tom, co je v těchto souvislostech jejich povinností. Vysvětlením je snad jediné nezřízená touha po moci.

Porušení zásad demokratické kontroly ozbrojených sil, respektive vytvoření systému, který ozbrojenými silami disponuje či je řídí a při tom nejsou zajištěny příslušné demokratické

pojistky, může mít a vždy má fatální následky. V takovém případě by měli být politikové, kteří napomáhali přesunout bezpečnostní kompetence na nedemokratické instituce, za své jednání osobně odpovědní. O důsledcích takového jednání vědět mohli a měli.

Zatím stále Lisabonská smlouva v článku 4 odst. 2 říká: „Zejména národní bezpečnost zůstává výhradní odpovědností každého členského státu.“

Chce-li nějaký politik začít diskusi o odebrání odpovědnosti za obranu členskými státy, měl by začít u diskuse o změně Lisabonské smlouvy.

Přesun dalších kompetencí na evropskou úroveň je sám o sobě problematický, ale svěřit tak kolosální moc do rukou politiků bez demokratické kontroly a bez účinné demokratické odpovědnosti, to je skutečně nebezpečné. Francouzský prezident Emanuel Macron dokonce navrhuje zřízení intervenčních sil, které by jménem EU bojovaly v zahraničí.

Dokud nebude odstraněn demokratický deficit, který trvá již řadu desetiletí, není možné připustit, aby vznikla jakákoli ozbrojená složka EU. Dříve, než připustíme diskusi o jakékoli ozbrojené síle v Evropě, musí každý demokrat trvat na tom, aby byl napřed v plném rozsahu a do důsledku odstraněn demokratický deficit.

10. Evropská unie a mír v Evropě

Jako zásadní odůvodnění evropské integrace se často uvádí argument, že po několik desetiletí po válce v Evropě panoval mír. To je neobhájitelné tvrzení, nepravdivá propaganda. Poválečné období, ve kterém měla Evropská unie (dříve Evropská společenství) zajistit mír, se nazývá studenou válkou. Mír byl v Evropě jenom proto, že napříč Evropou probíhala železná opona a že na její západní straně bezpečnost zajišťovala vojenská přítomnost USA. Evropská integrace prokazatelně nedisponovala žádnou ani vojenskou, ani politickou kapacitou srovnatelnou s potenciálem obou velmocí a proto nemohla žádným způsobem mír zajistit.

Teprve v období po skončení studené války poprvé promluvila evropská diplomacie a politika do bezpečnosti kontinentu: výrazně napomohla rozpoutat konflikt v Jugoslávii. Zejména Vance–Owenův plán na etnickou kantonizaci Bosny, ale i dřívější Carrington–Cutleirův plán, rozpoutal plošné vraždění a proto politickou odpovědnost za statisíce mrtvých nese především EU, respektive její předchůdce ES.

Jako další příklad evropské zahraniční politiky je třeba uvést vojenskou intervenci v Libyi, která rozvrátila politický systém, aniž by v Evropě existovala jakákoliv představa o nějakém následném politickém uspořádání. Pro přesnost uvedme, že Spojené státy byly proti takovému vojenskému zásahu. Daly by se uvést další příklady. Proto mnozí vnímají udělení Nobelovy ceny míru Evropské unii za trpkou ironii. Jak by vypadala světová bezpečnost, kdyby se o ni měla starat instituce s takovouto minulostí a takovouto neschopností řešit bezpečnostní problémy?

Každopádně je nutné položit si otázku, zda právě současná podoba evropské integrace je jedinou možností, jak stabilitu a mír v Evropě udržet. Ostatně v rámci NATO se ukazuje, že evropské státy nejsou dodnes ochotny a schopny nést alespoň dohodnutý podíl investic, které pomáhají zajistit společnou obranu. O tom, že by měly nést plnou odpovědnost za vlastní obranu, o tom nemůže být řeč ani v nejfantastičtějších scénářích.

Proto si přestaňme lhát a přiznejme si, že Evropská unie nejenom že k míru nijak významně nepřispěla, ale v řadě případů naopak zcela selhala v hledání politického řešení konfliktů.

11. Čtyři pilíře, na nichž EU stojí jednotný trh

Evropská unie se chlubí čtveřicí pilířů-svobod, na nichž je údajně založen jednotný trh. Podívejme se, jak a komu tyto údajné svobody slouží.

První z takzvaných svobod je volný pohyb pracovních sil. Je možné, že před padesáti lety by byla možnost usadit se a pracovat v zahraničí něčím převratným. Ovšem poměry se značně změnily. Dělníci se nestěhují za prací, zato se firmy stěhují za levnější pracovní silou. Tedy svoboda volného pohybu slouží nejenom těm, kdo si chtějí nějakou dobu někde v zahraničí přivydělat, ale hlavně slouží velkým firmám, které potřebují své vysoce kvalifikované manažery přesouvat z místa na místo. Tedy výsledkem volného pohybu pracovních sil je do značné míry systém, ve kterém v ekonomicky slabších zemích místní kvalifikovaní pracovníci nedostanou kvalifikovanou práci, protože firma si do těchto funkcí doveze svoje lidi.

Volný pohyb kapitálu po Evropské unii, přepokládám, také běžného občana příliš nezaměstnává. Předně proto, že volný investiční kapitál nepatří do úplně obvyklého portfolia běžného občana v Evropě, dále pak, pokud nějaký občan investiční kapitál má, každá fungující banka mu ochotně pomůže investovat přesně podle jeho přání a to i mimo

EU. Přesouvání kapitálu je spíše záležitostí velkých firem a koncernů, naprosté většiny občanů se vůbec netýká. Každopádně je třeba připomenout, že takzvaně volný pohyb kapitálu je detailně kontrolován z rozhodnutí Evropské unie, přesun částky větší než malé musí být registrován, odůvodněn, nahlášen a je sledován.

Na první pohled je zřejmé, že volný pohyb zboží a služeb, pokud vůbec funguje, slouží také v první řadě velkým firmám.

Zatímco kdysi musel kamion na hranicích předložit stručnou celní deklaraci na hranicích, nyní hraniční kontrola neexistuje. To neznamena, že by se zboží mohlo volně pohybovat – podléhá přísné evidenci.

Celníci, kteří kdysi hlídali na hranicích, zmizeli, obchod, který byl dříve zahraniční, se změnil na vnitřní. Místo celních deklarací, které dříve dokázal vyplnit řidič kamionu, nyní podléhá volný pohyb zboží statistické evidenci INTRASTAT. Podnikatelé vyplňují podrobné dotazníky o desítkách stran, které by si dříve žádný celník nedovolil nikomu ani předložit. K dotazníku musela být vydána devadesátistránková příručka, jak se má správně vyplňovat. A v případě podezření může sídlo společnosti nebo kamion kdekoli na dálnici přepadnout celní správa se samopaly, což se dříve odehrávalo jen na hranicích. Důkladnou celní kontrolu běžného osobního auta se samopaly na pusté silnici ve tři hodiny v noci opravdu nelze nikomu přát, zvláště když auto je zcela prázdné. Ale v České republice se to stává.

Můžeme tedy konstatovat, že tak často zdůrazňované čtyři pilíře evropské integrace,

- neznamena, že by přestal existovat dohled, byrokracie se naopak zvýšila,
- přinášejí výhody především pro velké nadnárodní firmy,
- vytvářejí společný či jednotný evropský trh, který je ale navenek velmi uzavřený²³,
- se nesmí v žádném případě zaměňovat s pojmem volný (svobodný) obchod,
- pro běžného občana nepřinášejí nějaké zřetelné výhody, něco nového, co by nějak podstatně ovlivňovalo jeho život, normální režim volného obchodu poskytuje srovnatelné výhody.

Pravidla volného obchodu jsou nesmírně prospěšná a volný obchod opravdu přináší užitek občanům všech států, které se na něm podílejí. Jednotný trh EU může sice na první pohled vypadat podobně, jako volný obchod, ale liší se mnohonásobně větší byrokracií. Každopádně pokus evropské propagandy vydávat uvedené čtyři pilíře, které slouží jen určitému okruhu firem, za občanské svobody, je třeba zásadně odmítnout.

---

²³ Například Estonsko, které bylo před vstupem do Unie značně liberální z hlediska zahraničního obchodu, muselo po vstupu do EU zavést 10 000 nových cel. Česká republika si vystačila se zdražením banánů a podobných „zbytečností“.

Nezapomeňme dodat, že úsilí a zápas o skutečné individuální svobody a práva musí teprve začít.²⁴

Evropská unie stvořila obrovský jednotný trh, ale ekonomické výsledky vůbec neodpovídají tak kolosálnímu trhu. Ekonomický růst je spíše podprůměrný, ačkoli společný trh poskytuje některé výhody, nevýhody přespřílišné regulace, omezení exportu v důsledku evropské obchodní politiky, ochránářská politika omezuje konkurenceschopnost na světových trzích, regulované ceny energií a masivní dotace jsou stále více vnímány jako porušení principů férové konkurence. Jednotný trh uzavřený do sebe omezil tradiční obchod s většinou sousedních zemí, takže asi není náhodou, že právě sousední státy EU jsou v takové míře destabilizovány.

12. Přeregulace

Evropská unie se stala fabrikou na regulace, vytvořila smrtelně přeregulované prostředí. Desítky tisíc právních předpisů, které se navíc dost často mění, a které v rozporu s deklarovaným principem subsidiarity regulují nejmenší details, mají za následek zaostávání za rozvíjejícím se světem. Některé z norem musí být implementovány členskými státy a bývá k tomu potřeba několika dalších právních předpisů. Právní řád Evropské unie i právní řád každého členského státu se stává nesrozumitelným, nepřehledným, nestabilním²⁵. Pro běžného občana se ztrácí elementární minimální právní vědomí, co se smí, nesmí, musí, má či nemá dělat.²⁶

---

²⁴ Dokumenty o lidských právech a svobodách vznikaly před mnoha desetiletími a bylo by třeba začít uvažovat o právech a svobodách, o kterých tehdy nemohl mít nikdo ani ponětí. Zatímco domovní svoboda podléhá ústavní ochraně, osobní počítač takto chráněn není. Zatímco poštovní tajemství zakazuje zejména státu sledovat soukromou korespondenci občanů, Evropská unie naopak přikazuje komunikaci jak prostřednictvím počítačů, tak i prostřednictvím telefonů sledovat. Největším nebezpečím z hlediska zneužití osobních údajů nejsou soukromé osoby či firmy, ale stát a Evropská unie.

²⁵ Jak přibývá každým rokem evropských nařízení a závazných směrnic, vliv občanů členských zemí na politiku se trvale snižuje. Lidé zjišťují, že podléhají mnohdy zvláštním nařízením a pravidlům, o nichž se na národní úrovni nediskutovalo, která ale najednou prostě platí.

Dříve byly v evropských zemích zákony schvalovány tak, že poslanci, kteří jsou pro, hlasují pro, a poslanci, kteří jsou proti, hlasují proti. Nyní je zhruba polovina zákonů již nikoliv *schvalována*, ale *implementována*, což znamená, že poslanci jen přepisují direktivy Evropské unie. Neschválení evropských směrnic znamená hrozbu sankcí. Petr Mach [EU směřuje k rozpadu](#), 3.5.2004

²⁶ Má-li platit zásada, že neznalost zákona neomlouvá, je docela oprávněný požadavek, aby každý občan ke svým 18 narozeninám dostal od svého státu zdarma kompletní tištěnou sbírku všech

Zároveň s tím jsou devastovány i morální zásady a pravidla. Právní systém, který každý člověk v nějaké míře porušuje, se tak stává stále méně respektovaným. Ani při dobré vůli nejde dodržet vše. Protože je předpisů tolik, že je ani nelze znát, natožpak dodržovat, a protože zjištění, že soused či konkurenční podnik pravidla nedodrží, dochází k destrukci obecné morálky. Proč bych to měl dodržovat zrovna já? Občan se nakonec smíří s tím, že všechny regulace nedodrží a že je ani dodržet nelze, že je víceméně narušovatelem zákona, že je tak trochu implicitním zločincem. Jenomže když už je tak trochu zločinec, ztrácí se motivace dodržovat další zákony a pravidla. Ovšem to nejpodstatnější je, že se ztrácí důvěra. A důvěra je základním stavebním elementem jakéhokoliv lidského společenství.

Protože právní řád ztrácí autoritu, pokoušejí se zákonodárci obnovit pořádek tím, že zpřísní tresty, zvyšují sankce, zpřesňují legislativu, přidávají další zákony a regulace, mění zákony, ... a situace se nezlepšuje. Naopak, právě tím situaci dále zhoršují.

Jediným východiskem by byla masivní deregulace. Možná si někdo položí otázku, zda by se nedala zachránit Evropská unie rychlým zrušením většího počtu regulací? Není to tak jednoduché. Deregulace je často nákladnější, zdouhavější a nesrovnatelně náročnější, než samotné zavedení regulace²⁷. Zavést novou regulaci je možné ze dne na den, zatímco její zrušení trvá dlouho.

Například jsou země, kde je záležitostí obecné slušnosti, aby řidič nechal chodce přejít, když je zjevné, že to potřebuje. Slušnost a ohleduplnost je silnější, než regulace, funguje i tam, kde není policista. U nás byla částečná přednost po chodce uzákoněna. V důsledku nové regulace zemřelo v několika následujících letech na přechodech přibližně tisíc chodců, kteří příliš spoléhali na svou přednost. Možná, že se v důsledku regulace pro některé chodce situace dokonce zhoršila. Zákon ukládá chodcům použít přechod, pokud jsou od něj vzdáleni méně než 50 metrů. Zatímco mladí a sportovně založení chodci dovedou přeběhnout vozovku na libovolném místě, je pro ně proto nová regulace zbytečná, pouze je nutí dávat pozor na policisty a strážníky, aby za nedodržení padesátimetrové vzdálenosti nebyli pokutováni. Pro špatně a pomalu chodící chodce však regulace znamená, že jim už téměř nikdo nezastaví mimo přechod, aby mohli bezpečně přejít. Musí dojít i delší vzdálenost k přechodu. Jenomže právě přechody jsou pro tyto chodce podle statistik dost nebezpečné. Výsledkem může být, že riziko úrazu se pro některé chodce zvyšuje a namísto slušnosti a ohleduplnosti, která v podobných případech vytváří příjemnou

---

platných zákonů s nárokem na bezplatnou aktualizaci do budoucna. Jde o to, aby i zákonodárná moc uvědomila, že každá změna zákona má obrovské náklady. Přesný stav platných právních předpisů nedokáží zajistit ani běžné internetové přehledy, neposkytuje jej ani vláda. Jen velice drahé expertní právní počítačové systémy poskytují právníkům relativně věrohodný přehled o tom, co vlastně platí.

²⁷ Proto rostoucí počet právních norem signalizuje stárnutí civilizace a její blížící se zánik. Mladé civilizace v daleko větší míře spoléhají na přirozené morální imperativy.

atmosféru a komunikaci mezi lidmi a která by jim umožnila přejít tam, kde to potřebují, musí ujít násobně dlouhé vzdálenosti, aby se dostali tam, kam potřebují.

Ohleduplnost řidičů vůči chodcům totiž není záležitost právní regulace, ale slušnosti. A zákon nikoho ke slušnosti nevychová. Naopak tam, kde by mimo přechod řidič ze slušnosti nechal chodce přejít, má nyní zákon přednost před slušností. Chodec nesmí přecházet v blízkosti přechodu.

Pokud by se ale někdo rozhodl ze dne na den nepříliš dobrou regulaci odstranit, vyžadovalo by to mnohem více času. Několik let by se muselo zrušení připravovat, zrušení by muselo být doprovázeno intenzivní vysvětlovací kampaní. Pravděpodobně by i tak na přechodech opět zemřelo mnoho chodců. Pravděpodobně by se našli bezohlední řidiči, kterým na slušnosti a ohleduplnosti nezáleží. S jistotou lze říci, že deregulace by byla mnohem dražší, náročnější, namáhavější a zdlouhavější, než bylo zavedení regulace. Některé regulace jsou dokonce do značné míry nevratné. U některých by okamžitá deregulace způsobila chaos a značné škody.

Jedním z důvodů, proč zanikají civilizace, je přeregulace. Náklady na dodržení regulací jsou větší, než jejich přínos a než výnosy běžné ekonomické aktivity. Podnikání se přestává vyplácet. Rostou nálady na vymáhání regulací. Zejména v Evropě máme bohaté zkušenosti s vytvářením říší a impérií, takže dobře víme, že civilizace, která v dlouhodobé perspektivě nepokryje náklady na své udržení, říše, ve které náklady převyšují výnosy, prostředí, ve kterém se kvůli přeregulaci ztrácí konkurenceschopnost, samovolně zanikne a rozpadne se.

Základním problémem bývá často to, že se zákonodárská moc pokouší uzákonit morálku. Ale morálka, podobně jako důvěra, se odvozuje od jiných hodnot, než je zákonodárství. Zákony morálku nenastolí. Kdyby se někdo pokusil odvozovat morálku z právních norem, dospěl by k podivným výsledkům. Zatímco všechny morální systémy tvrdí, že se nemá krást, jak by vypadala morálka vytvořená podle zákonů? Morálka odvozená od právních norem logicky dojde k závěru, že krást, vraždit, podvádět, ubližovat druhým atd. se může, jen je třeba nenechat se při tom chytit. Mezi morálkou a právem je nepřekročitelná hrance a politikové jsou ti poslední, kdo by měl o morálce kázat, morálku ovlivňovat či dokonce vytvářet. Pokorně by měli respektovat nejlepší morální zásady platné ve společnosti.

Není úkolem státu, ani Evropské unie, vychovávat občany. Naopak, instituce státu mají respektovat vůli voličů. Proto se často politické instituce pokoušely spojit s nějakým náboženstvím, které morální systém udržuje, případně jej mění. Chtějí tak získat vliv v oblasti, která má být pro politiku zakázaná. Proto některé ústavní systémy zakazují vládní kampaně, které by měly ovlivňovat občany (včetně kampaní před referendem), protože

povinností státu a jemu podobných institucí je respektovat svobodnou vůli občanů a voličů, nikoli jí manipulovat.

Podstatou fungujícího demokratického zřízení je parlament, který naslouchá voličům, reprezentuje jejich zájmy a jejich vůli vůči vládě. Dalo by se říci, že parlament vznikl jako nástroj sebeobrany občanů proti zvláštní výkonné moci. Fungující parlament by měl zajistit, že nebude schválena regulace, která by byla v očividném rozporu s přáním a představami občanů. Podobně funguje přímá demokracie ve Švýcarsku, nenahrazuje parlamentní rozhodování, ale je další pojistkou v rámci občanské sebeobrany. Pokud parlament schválí zákon, se kterým občané většinově nesouhlasí, měla by existovat možnost ověřit si, zda parlament rozhodl správně. K tomu slouží nejčastější forma přímé demokracie ve Švýcarsku – lidové veto, tedy právo občanů odmítnout legislativní opatření parlamentu (zastupitelského orgánu).

Zákony mají být pravidla obecně platná, pokud možno neměnná, vytvořená bez ohledu na konkrétní situaci, konkrétní událost a konkrétní osoby. Zákonodárce by neměl měnit zákony pod vlivem aktuálních událostí. Proto také má legislativní proces trvat pokud možno asi jeden rok. Jen autoritativní nedemokratické režimy mění zákony podle toho, jak potřebují. Pokud si zákonodárce troufá (vláda může navrhnout cokoli, ale věrohodný zákonodárce jí to neschválí) měnit zákon podle aktuální politické situace, dláždí tím cestu k autoritativnímu nedemokratickému režimu. Je to hřích ve slušné společnosti neomluvitelný, podobný jako korupce. Jen špatní zákonodárci podléhají aktuální situaci.

Přeregulace a neustálé změny legislativy způsobují devastaci právního prostředí ve všech členských zemích.

13. Trvalá tendence k deficitním rozpočtům

Zatímco návrh každé vnitrostátní legislativy vždy doprovází posouzení dopadu na rozpočet, v Bruselu vznikají normy bez ohledu na to, kolik to bude stát, protože náklady stejně většinou platí členské státy. Přitom je zřejmé, že každá regulace něco stojí. Zákonitě musí mít s přibývajícím regulacemi všechny členské země trvalý problém udržet vyrovnaný rozpočet. Někdy se dokonce zdá, že to je úmysl, aby vznikl dojem, jak jsou členské státy neschopné samostatně hospodařit.

Rozpočtová bezohlednost Evropské komise vlastně také dokládá absenci demokratické zpětné vazby – demokratický deficit. Ve státech s rovnováhou ústavních mocí by rozmařila

politika určité politické reprezentace brzy vedla k tomu, že ji nahradí konkurenční politický tým.

Demokratický deficit se projevil naplno v době hospodářského poklesu, kdy všechny státy v Evropě musely škrtnout rozpočet, snižovat státní platy a šetřit, zatímco ve stejné době Evropská unie navrhla zvýšit rozpočet a tedy i platby členských států. To by si demokratický politik nikdy nedovolil.

Z tohoto hlediska nejsou rozpočtové problémy Řecka, Španělska, Itálie a případných dalších zemí výsledkem trvale neudržitelné politiky vlastních národních vlád, ale jsou z velké části důsledkem evropského systému, který trvale směřuje k deficitu.

14. Euro

Měna je pilířem politické a ekonomické moci, je i symbolem moci. Vlády v minulosti měnový monopol opakovaně zneužívaly – tiskly peníze a dělaly inflaci na úkor obyvatel vždy, když nebyly schopny vybrat si dost peněz na své výdaje pomocí daní. Měna byla také nástrojem vlád, když hrozil finanční kolaps a centrální banky s mocí tisknout neomezené množství peněz sloužily jako věřitel poslední instance (lender of last resort) když se jednotlivé soukromé banky v systému částečného krytí závazků hotovostní rezervou dostaly do platební neschopnosti.

Proti zneužívání vládního monopolu byly vytvořeny v mnoha zemích různé ústavní pojistky – povinnost udržovat cenovou stabilitu, institucionální nezávislost bankovní rady centrální banky na vládě apod.

Některé malé státy se této moci dobrovolně vzdaly a nechávají obyvatele používat cizí měnu – v Lichtenštejnsku švýcarský frank, v Černé Hoře euro apod. Tyto země ale zůstávají suverénní a můžou kdykoliv v případě potřeby vlastní měnu zavést.

Naproti tomu Evropská unie členskými státy, které mají euro, zakazuje opět si vytvořit vlastní měnu. I Evropská unie měla původně ve svých zakládajících smlouvách záruky proti zneužívání centrální banky politickou mocí. Původní ustanovení, že žádný stát neručí za dluhy druhých států, bylo nahrazeno zřízením různých záchranných fondů eurozóny.

Předlužení Řecka sice dopadlo tvrdě na řecké občany, ale břemeno špatného hospodaření se rozložilo i na ostatní. Evropská centrální banka tiskla peníze, za ně kupovala bezcenné cenné papíry řecké vlády, a dělala tak inflaci, která dopadla na všechny členy eurozóny. Nad to byly vlády členských států donuceny přispívat do různých záchranných fondů peníze svých daňových poplatníků.

Vytvořil se mechanismus trvalého doplácení jedněch členských států na druhé. Slovensko, kde činí starobní důchody tři sta eur měsíčně je nuceno přispívat na řecké důchody, které jsou dvojnásobné.

V EU vznikl systémový nesoulad mezi fiskální a měnovou politikou. Členské země jsou odpovědné za své vlastní státní rozpočty, ale měnová politika je řízená centrálně. Byly sice přijaty nové smlouvy, které zemím eurozóny nakazují hospodařit s vyrovnaným rozpočtem, tyto smlouvy ale nejsou dodržovány a nemohou být prakticky vymáhány.

Společná měna znamená společný měnový kurz. Když Řecko hospodaří špatně, když se z něj stahují investoři, když klesá expert – nebo když přijde jakákoliv přírodní katastrofa – s kurzem eura to nic neudělá, ten dominantně vytváří síla německé ekonomiky. Když v důsledku potíží měna, kterou Řecko používá, neoslabí – nebude se Řecko schopno nikdy ze svých potíží vybrat. Kdyby mělo vlastní měnu, ta by v důsledku hospodářských problémů oslabila, slabší měna by nalákala nové turisty, nové investory a povzbudila by export. Společná měna odsoudila státy na periferii k trvalému zaostávání a trvalé závislosti na finančních injekcích ze společných fondů.

Společná měna utužila centrální moc na úkor členských států. Vznikly nové centrální pravomoci a nové centrální fondy, a to na úkor členských států – na úkor těch chudých, které jsou skrze společný kurz měny odsouzeny k trvalému zaostávání, i na úkor těch bohatších, které jsou odsouzeny k trvalému dotování chudých států. Spokojení budou vysocí úředníci Evropské centrální banky i prezidenti nových záchranných fondů s vysokými platy a diplomatickou imunitou a politici, kteří mají opět o kus větší moc na svých honosných summitech rozhodovat o osudu milionů lidí.

15. Solidarita

Jedním z nejzneužívanějších pojmů v politice je slovo solidarita. Slovo pochází z latinského ‚*solidus*‘ což znamená pevný, solidní. Toto slovo například používali římské legióny, kteří v zájmu pevnosti celé legie vyzývali slabší kolegy, aby byli solidární, aby více trénovali, aby se více snažili, zkrátka aby přidali.

V právní oblasti se úsloví ‚*in solidum*‘ používalo pro označení odpovědnosti korporativní právnické osoby navenek, pokud členové korporace ručí za její závazky svým jměním.

Jenomže falešné slovo solidarita se používá v různých, dokonce navzájem si protiřečících významech. Za solidaritu se považuje povinnost aktivních ekonomicky úspěšných odvádět

vysoké daně. Za solidaritu se považuje povinnost přijímat přistěhovalce, kteří dost možná chtěli něco úplně jiného nebo někam jinam, protože státy, které se zavázaly vykonávat ochranu hranic, neplní své povinnosti. Srovnajme, že například Slovensko investovalo do ochrany vnější hranice Unie obrovské prostředky a dnes je možné považovat slovensko-ukrajinskou hranici za vzor, jak by měla ochrana hranic vypadat. Ale v rámci solidarity by mělo Slovensko nést odpovědnost za důsledky toho, že jiné státy svou hranici takto nechrání. Takto vynucovaná ‚solidarita‘ nejenom že je nespravedlivá, ale dala by se označit za bezpráví. Přímořské státy profitují z toho, že mají moře, mají výhodnější podmínky pro dopravu, mají mořský rybolov, profitují z turistiky a tyto benefity se v rámci solidarity nesdílejí. Naproti tomu když ochrana vnější hranice na Slovensku znemožnila východním mafiím překračovat ilegálně hranici, profitují na tom všichni, ale náklady nese pouze Slovensko.

Od pradávna považuje evropská civilizace za žádoucí a úctyhodný jiný pojem – *charita*. Pochází také z latinského slova – ‚*caritas*‘, což znamená vzácnost, přeneseně to, že někdo považuje druhého člověka za vzácného. Tímto slovem se obvykle překládá řecké slovo ‚*agapé*‘, milosrdná láska k bližnímu. Charita znamená, že konkrétní člověk je dotčen utrpením či špatnou situací jiného člověka, zachová se lidsky a prostě svému bližnímu pomůže. Nový zákon k tomu dokonce dodává, že pravice při tom nemá vědět, co dělá levice²⁸. Dobré skutky nemá vykonávat stát za veřejné peníze, dobré skutky má milosrdně konat každý ze svých vlastních peněz. Dobrý skutek vždycky byl a má zůstat soukromoprávní záležitostí. Veřejnoprávní dobrý skutek – nazývaný dotace – je popřením principu rovnosti, je vždy diskriminační.

Slovo solidarita se často používá v politice tak, jakoby to bylo to samé co charita. Jenomže rozdíl je zásadní: dobrý skutek každého člověka, milosrdenství a dokonce i každá sousedská pomoc, zušlechťuje lidství, rozvíjí humanitu a přispívá k všeobecné spáse. Oproti tomu neosobní přerozdělování prostředků státem či Uníí, leckdy označované za solidaritu, naopak zatvrzuje srdce a okrádá občany o tyto základní lidské hodnoty. Používání slova *solidarita* tak profituje na úctyhodnosti *charity* a na druhou stranu obsah pojmu *charita* je slovem *solidarita* tunelován. *Charita* zušlechťuje, *solidarita* zubožuje, demoralizuje a může vzbuzovat vzdor.

---

²⁸ Když ty prokazuješ dobrodiní, ať neví tvá levice, co činí pravice, aby tvé dobrodiní zůstalo skryto, a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí. Mt 6.3-4. Zneužíváním slova solidarita si chce stát přivlastnit blahoslavenství charity.

Ještě je nutno zmínit jeden rozdíl. Je snadné založit nějaký program na systému ‚*od každého vyberu příspěvek a potom obdaruji vybraného jedince či skupinu*‘. To dokáže ve skutečnosti každý a rozdíly budou jenom v tom, jak to kdo dokáže dělat úsporně.

Dokonce se mluví o povinné solidaritě či o solidaritě vymáhané prostřednictvím sankcí. V takovém případě už slouží pojem *solidarita* jen jako maskovací kulisa pro totalizující tendence.

Charita je pravým opakem *solidarity* - tam, kde není žádný společný fond, tam kde není žádný vynucovaný příspěvek, tam kde však je člověk člověkem, tam i bez pomoci státu lidé dovedou sdílet dobré i zlé, aniž by to někdo musel organizovat a či vynucovat. Zatímco *solidarita* vždycky něco stojí a musíme se ptát, jaký prospěch získáváme z jaké investice za jakou cenu, zatímco u *solidarity* musím vždycky hlídat, zda někdo systému nezneužívá, v *charitě* si nese riziko špatné volby dobrodinec sám. Podstatou charity je osobní oběť. Nikdo nemůže dárci vyčítat, jak naložil se svými prostředky. Pravděpodobně by bylo možné dokázat, že i z hlediska státu je výhodné ponechat co největší prostor *charitě* namísto *solidarity*, protože *charita* je nesrovnatelně efektivnější. A ještě k tomu humánnější.

16. Dotace

S pojmem *solidarita* úzce souvisí pojem *dotace*. Evropská unie založila svou existenci na přerozdělování formou *dotací*. To je princip známý z politiky, některé nezodpovědné vlády si před volbami kupují podporu voličů právě štědrým rozdělováním benefitů prostřednictvím nejrůznějších záminek. Evropská unie si kupuje podporu z velké části přidělováním *dotací*. Ovšem kdykoli se dávají nějaké benefity zadarmo, vzniká podezření a pokušení zneužít systém k obohacení jednotlivců, skupiny či konkrétní právnické osoby. V Evropské unii se vytvořil rozmařilý systém, ve kterém se musí stále zpřísnovat pravidla přidělování *dotací*, takže podmínky jsou pro nezasvěceného laika téměř nesplnitelné. Musela vzniknout celá armáda poradců a konzultantů, kteří nedělají nic jiného, než že zpracovávají žádosti o *dotace* a případně i lobbují, aby konkrétní žádost o *dotace* byla schválena. Bez nich je téměř nemožné správně podat žádost. V členských státech fungují

ministerstva, jejichž hlavní náplní činnosti je starat se o to, aby byl dostatek podaných žádostí o *dotace*. Média potom hodnotí úspěšnost ministra podle toho, jak důkladně dokázal *dotace* čerpat. Ovšem protože je riziko zneužití obrovské, dokonce by se dalo říci, že neexistuje ani jediná férová *dotace*, musí existovat další početná armáda úředníků, kteří jednotlivé *dotace* kontrolují. Začarovaný kruh stimulující poptávku po *dotacích*, podporující čerpání dotací a tím nepřímou i zneužívání *dotací*, vyvolává potřebu ještě přísněji *dotace* kontrolovat. Evropa se tak plní projekty, na nichž je okázalá tabulka hlásající, že projekt byl financován z evropských *dotací*, protože nakupování podpory je hlavním cílem celého dotačního systému. Smutné je, že významná část dotovaných projektů vůbec neodpovídá potřebám a prioritám místní komunity. Na skutečné místní priority dotační tituly nejsou, tak se alespoň využijí *dotace*, které jsou dostupné, aby se alespoň něco udělalo. Nezanedbatelným faktem také je, že drtivá většina poskytnutých dotací odporuje principu subsidiarity – projekty většinou nemají žádná celoevropský význam, takže podle Lisabonské smlouvy vůbec nemají patřit do kompetence EU.

Dotační systém kromě toho, že vytváří korupční prostředí, škodí také tím, že narušuje prostředí férové konkurence na trhu. Když všem odeberete drobný příspěvek a když potom dotací podpoříte jednu konkrétní nemocnici (třeba v Mladé Boleslavi), zároveň tím zhoršujete podmínky pro všechny ostatní nemocnice. Když podpoříte stavbu jednoho hotelu (třeba Čapího hnízda), zároveň tím poškodíte všechny ostatní hoteliéry v celé Evropě. Když zadotujete výstavbu jedné rozhledny (například v údolí), poškodíte tím rentabilitu všech ostatních komerčních rozhleden a turistických objektů po celé Evropě.

Neexistují spravedlivé dotace, neexistují férové dotace, neexistuje spravedlivý systém přidělování dotací. Každá dotace poškozuje prostředí férové konkurence a poškozuje slušné a férové občany či slušně podnikající firmy. Každá dotace odporuje dobrým mravům a cílem by mělo být minimalizovat rozsah dotací. Každá dotace vytváří prostor pro korupci a sama ve své podstatě je určitou formou ‚legální‘ korupce²⁹. Dobré skutky se mají dělat za vlastní peníze, nesmí je dělat stát ani státu podobná instituce jako je Evropská unie z veřejných peněz.

Dotační politika vychází z předpokladu, že udělovatel dotací ví, co je dobré a co je zlé. Jenomže povinností každého politika, i na té nejnižší úrovni, a imperativem každého podnikatele je stanovit si své vlastní priority. Platí, že čím na vyšší úrovni jsou dotace

---

²⁹ Za příklad může soužití odhalená korupce bývalé komisařky Edith Cressonové, která nakonec vedla v roce 1999 k demisi celé komise, které předsedal Jacques Santer. Zásadně se od té doby v oblasti korupce mnoho nezměnilo, snad jenom že je rafinovanější a méně okatá.

udělovány, tím jsou méně efektivní a méně kontrolovatelné a méně odpovídají místním prioritám. A tím předraženější jsou zakázky na dotace navázané.

17. Unifikace

Pro stabilitu jakéhokoli systému je výhodné podporovat diverzitu. Snaží se o ní příroda (monokulturní lesy bývají velmi zranitelné), snaží se o ní každý rozumný hospodář, snaží se o ní podnikatelé, usilují o ní obchodníci.

Naopak autoritativní státy a totalitní systémy se pokoušejí o unifikaci. Je pro ně snadnější identifikovat jakoukoli deviaci a hned v zárodku ji likvidovat. Bezpečnostní riziko se od počátku jeví autoritativním režimům jako odchylka od unifikovaného profilu.

Unifikace není politický program, unifikace je projevem bezradnosti a zoufalství. Pokouší se vytvářet dojem cílevědomosti tím, že se staví proti přírodním zákonům.

Unifikace je projevem nedostatečné úcty k jedinečnosti, nedostatečné úcty k člověku. Posedlost unifikací ilustruje Antoine de Saint Exupéry na příkladu knihy. Aby byl v knize pořádek, měla by být všechna písmena v každé knize seřazena podle abecedy, píše v knize Cladela.

O sovětské snaze o unifikaci se vyprávělo: Na veletrhu představili sovětské vědci holicí automat určený například pro hotely, letiště a nádraží. Odborníci z jiných zemí se obdivně vyptávají: „*To jste museli použít velice jemné senzory, aby strojek hladce oholil každého. Vždyť každý má přece jiný tvar brady.*“ Sovětské vědce odvětili: „*Jenom napoprve.*“

Opakem unifikace je úcta k člověku, úcta k místním tradicím, respekt k místním prioritám a podmínkám. Do značné míry by se dalo říci, že opakem unifikace je láska, schopnost vidět člověka jaký je, nezaměňovat jej za číslo ve statistikách splňující průměrné parametry.

18. Svobodná soutěž

Svobodná soutěž je základním principem ve svobodné společnosti i v přírodě. Podíváme-li se na větve stromu či listy květiny, najdeme soutěž i mezi částmi jednoho exempláře. Kdyby jedinec nerespektoval pravidla férové soutěže, nemohl by samozřejmě obstát ani v soutěži druhů.

Politický systém, který je schopen prostřednictvím zákonů a pravidel usměrnit individuální i kolektivní konflikty a střety tak, aby si lidé navzájem neubližovali, byl od Sokrata, Platona a Aristotela až po Hegela nazýván ‚občanskou společností‘. Je důležité všimnout si, že stát a jeho instituce jsou podmínkou existence občanské společnosti a její součástí číslo jedna. Zároveň se mělo za to, že střety ve společnosti se mají řešit veřejnou argumentací a racionálním dialogem směřujícím k nalezení pravdy.

Spravedlivá soutěž zahrnuje klasickou konkurenci při směně na trhu, jak se obvykle vnímá, ale ona zahrnuje i soutěž osobností, myšlenek a nápadů, iniciativ, představ a nakonec jistě i spolků a sdružení.

Spravedlivá soutěž znamená hrát čestně, fair play. Stejná pravidla platí pro všechny. Svobodná soutěž se zdá být ústředním principem přírody. Nejde jen o Darwinovo soupeření druhů, podívejme se na stébla trávy, jak navzájem soutěží o světlo a vodu. V tomto případě jde o soutěž jedinců téhož druhu. Avšak podíváme-li se na větve stromu či listy květiny, najdeme soutěž i mezi částmi jednoho exempláře. Kdyby jedinec nerespektoval sám ve svém rozhodování pravidla férové soutěže, nemohl by samozřejmě obstát ani v soutěži druhů.

Přirozená soutěž a organizovaný pořádek

Evropská unie deformuje svobodnou soutěž, uzavírá jednotný trh proti světové konkurenci, deformuje ceny jak přímou regulací, tak prostřednictvím dotací.

19. Deformované ceny

Evropská unie se pokouší regulovat některé části ekonomiky prostřednictvím ovlivňování ceny. Nejviditelnější je patrně regulace cen elektrické energie. Kilowatthodina vyrobená v tepelné elektrárně má v EU jinou cenu, než stejná energie vyrobená ve vodní nebo větrné elektrárně. Samozřejmě se tím vytváří potenciál pro nejrůznější podvody, například, jak se kdysi zjistilo, některé sluneční elektrárny vyrábějí draze vykupovanou elektřinu i v noci, kdy slunce nahrazují silné reflektory, spotřebovávající levnou elektřinu ze sítě. Protože se však elektřina používá k výrobě, začínají některé trhy protestovat proti dovozu evropské produkce s odůvodněním, že ceny zboží neodpovídají skutečným nákladům na výrobu.

Plánované a nepravdivé ceny jsou symptomem plánované ekonomiky. Zaostávání ekonomiky komunistických států způsobilo právě přesvědčení plánovačů, že dokáží být moudřejší, než trh.

Uměle vysoké nařízené výkupní ceny solární a větrné energie byly ze zákona přeneseny na spotřebitele, kteří rozdíl draze zaplatí ve svém vyúčtování za elektřinu. Miliardy eur a korun byly na základě lákadla vysokých výkupních cen investovány do solárních panelů, tisíce hektarů půdy byly přeměněny na fotovoltaická pole na úkor zemědělské výroby.

Umělé ceny vedu k problémům i v zemědělství. Centrální plánovací úřad nikdy neumí přesně odhadnout poptávku a nabídku a tak důsledkem úředních rozhodnutí jsou vždy problémy. Když se EU obávala poklesu cen másla v důsledku obchodních sankcí mezi Ruskem a EU, vymyslela dotace za omezení výroby mléka. Důsledkem byl ale dramatický nárůst ceny másla v celé EU. V důsledku centrálních nařízení zemědělci vybíjeli svá stáda a spotřebitelé musí měnit své spotřební návyky.

Omezení kvót na výrubu cukru vedlo k likvidaci cukrovarů, které je nyní drahé obnovovat. Kvóty, dotace a cenové regulace vedou k promrhání obrovského množství kapitálu. Bez těchto regulací by kapitál – pole, stroje, peníze směřované do solárních panelů apod. – mohl sloužit lépe k užitečnější výrobě a přispívat k hospodářskému růstu.

20. Schengen

Schengenský systém byl navržen pro prostředí studené války. Hlavní bezpečnostní riziko představovali agenti z východu, kteří překročili železnou oponu. V takovém prostředí bylo možné zjednodušit hraniční kontrolu, protože hranice byla zadržovaná z východní strany a omezený počet rizikových osob se dal individuálně hlídat.

Schengenský systém vytvořil na vnější hranici EU součet všech rizik a migračních tlaků všech členských států. Některé státy, jako Slovensko nebo Polsko ‚zadržovaly‘ a opevnily vnější hranici pro ilegální přechod hranic skoro neprůchodně.

Jenomže svět se změnil, přes hranice EU cestuje mnohonásobně více osob, riziko nepředstavují jenom ti, kdo překračují hranice, riziko je již uvnitř.

Kvůli posčítání všech bezpečnostních rizik na každém místě Evropské unie dochází k radikálnímu omezování svobody občanů. Pochopitelně vzniká otázka, zda to je výhodný obchod.

Možná by pomohlo, kdyby se zóny volného pohybu nevytvářely na základě ideologických představ, ale na realistickém vyhodnocení bezpečnostních rizik jednotlivých států. Pravděpodobně by se ukázalo, že by mělo smysl, aby střední Evropa čelila společně rizikům přicházejícím z východu a například středomořské státy by společně řešily rizika přicházející z jihu. Při existenci strojově čitelných pasů by mohla existovat mezi jednotlivými zónami buď namátková nebo velice automatizovaná jednoduchá kontrola.

Musíme počítat s tím, že migrace například v důsledku poptávky po ropě může uvést do pohybu celé národy, které byly již několikátou generací zvyklé nepřilížit pracovat. Budme na to společně připraveni.

II. Nové základy pro spolupráci

Ukázali jsme, že Monnetův model evropské integrace v podobě atypického útvaru s obrovskou koncentrací moci bez demokratické zpětné vazby, bez rovnováhy moci a bez odpovědnosti vůči občanům, s velmi zdlouhavou schopností reagovat při rozhodování uvíznul v bezvýchodně slepé uličce. Férová svobodná soutěž jako jedna z nejlepších evropských tradic byla nahrazena lobbováním. Firmy mezi sebou nesoutěží cenou a kvalitou, ale v tom, nakolik dokáží ovlivnit celoevropské regulace, protože tím si zajistí výhody pro sebe, pro konkrétní osoby, pro skupiny osob nebo jiné subjekty, aniž by musely soutěžit s konkurencí. Jinými slovy, systém umožňuje, aby v soutěži nevyhrál ten nejlepší. Po letech bezohlednosti vůči občanům a voličům („*víme, co je pro vás dobré*“) se probouzejí nacionalistické tendence. Neomluvitelný demokratický deficit likviduje nejlepší demokratické hodnoty evropského dědictví. Systematické narušování integrity a suverenity členských států zpochybňuje samotné základy demokratického uspořádání.

Nechceme-li čekat, až se Evropská unie samovolně rozpadne, přičemž takový rozpad vůbec nemusí být sametový, je nutné rychle uvažovat o jiném, alternativním uspořádání.

Silná Evropa se musí vrátit k dobrým tradicím, na kterých po staletí spočívala. Síla nespočívá v koncentraci moci, ale v kvalitě základů, na kterých se staví. Evropa musí být pluralitní, otevřená, založená na dobrovolné spolupráci silných suverénních států, na rovnoprávnosti, na bezpečnostní rovnováze mezi státy, na demokratické kontrole ozbrojených sil, na alianční spolupráci se všemi ostatními demokratickými zeměmi, na rovnováze ústavní moci. Spolupráce mezi státy musí být dobrovolná.

Protože by násilná federalizace mohla vyvolat občanskou válku federalistů a konfederalistů, je třeba hledat řešení v transformaci dosavadní spolupráce podle několika principů, které můžeme docela dobře popsat.

1. Dobrovolnost

Nová evropská spolupráce musí být založena na dobrovolnosti. Odpor proti vynuceným regulacím stále roste. Rozhodování vycházející z administrativy bez politické legitimizace produkuje stále rostoucí počet nepovedených rozhodnutí, někdy označovaných jako euro-nesmysly. Naopak dobrovolnost spolupráce je nástrojem, který sice pozvolna, ale přesto nakonec povede k odfiltrování euro-nesmyslů. Občané členských států si vyžádají zrušení podobných regulací v rámci příslušného domácího ústavního systému. Pokusy odstraňovat euro-nesmysly v centralizovaném systému by vedly jenom k dalším regulacím a pravděpodobně k mnohem komplikovanějším průvodním jevům.

2. Politická politika

Má-li se zotavit politický systém evropských států, musí skončit neustálé zpochybňování důležitosti politických filosofí v pluralitní společnosti. Pluralita myšlenkových směrů, politických filosofí, diskuse jako nástroj hledání kompromisu, který nakonec přináší zklidnění napětí ve společnosti, patří také k těm nejdůležitějším tradicím evropského odkazu. Je-li politika unifikována, takže neexistuje alternativa reprezentovaná opozicí, která je připravena převzít odpovědnost a svou alternativu uskutečnit, pak nemůžeme očekávat přijatelný vývoj v budoucnosti. Občané musí mít reálnou možnost prostřednictvím voleb pokojnou cestou zcela změnit politickou skutečnost, dosáhnout volbami zásadní změny.

Reálná možnost změnit politiku je založena na principu rozdělení politické moci, rovnováhy institucí a vzájemné kontroly. Rovnovážné systémy potřebují poměrně malý impuls a překlopí se do jiného rovnovážného stavu, zatímco systémy založené na centralizaci moci (demokratický deficit) vykazují sice větší stabilitu, ale zároveň se vyznačují růstem napětí, které se hromadí a nakonec vede ke změně poměrů radikálním popřípadě násilným způsobem.

Systém, který nezachovává dostatečný prostor pro reálnou alternativu, se zákonitě musí vyvíjet směrem k autoritativnosti, časem až k nesvobodě.

Nové uspořádání Evropy musí podporovat demokratické instituce států, není myslitelné, aby nadnárodní spolupráce vychovávala generaci, která považuje demokratický deficit za normální stav, či za žádoucí stav.

3. Pluralita

Pluralita, různorodost, mnohotvárnost, to jsou zásadní hodnoty nejenom v myšlení a v politické soutěži, pluralita je důležitá i pro neformální soutěž mezi právními a administrativními systémy. Politický systém nové Evropy by měl vyházet z úcty k jinakosti. Znamená to respektovat pluralitu názorů, pluralitu politických filosofí, pluralitu politických stran i pluralitu evropských států. V minulosti všechny pokusy nahradit pluralitu nějakým centrálním systémem nejenom že skončily neúspěchem, ale mnohdy způsobily velké utrpení. Unifikace je projevem bezradnosti, unifikace není politický program.

4. Suverenita

Soustavné zpochybňování suverenity států má neblahé důsledky nejen pro vnitřní poměry v Evropské unii, ale i pro vzájemný respekt mezi státy mimo Evropu. Suverenita států patří k pozitivnímu dědictví evropských dějin a patří základním principům jakéhokoli systému kolektivní bezpečnosti. V systémech kolektivní bezpečnosti komunita států garantuje každému zúčastněnému státu společné záruky nezpochybňování jeho suverenity.

Dále pak svrchovanost chrání malé státy proti zvlí silnějším. Monnetův experiment si kladl za cíl řešit vzájemné postavení silných a slabších evropských států, avšak spoléhal na moudrost a osvícenost úředníků. Postupný vývoj však dospěl k současnému stavu, kdy opět silné státy mají formálně i neformálně dominantní postavení, což je v rozporu s původním záměrem. Za takových okolností je návrat k suverenitě nutností. Budoucí spolupráce musí posilovat suverenitu států.

Představa, že oslabováním suverenity států dojde k oslabení nacionalistických tendencí, se nepotvrdila. Připomeneme-li Jungovy výzkumy, spočívá význam suverenity právě v tom, že archetypické bestie zůstávají ve stavu malátnosti a neškodí. Podrývání suverenity může spolupůsobit při probouzení těchto sil.

5. Volný trh

Evropská unie prezentuje tzv. jednotný trh jako největší vymoženost, kterou vytvořila. Jenomže jednotný trh není to samé, co volný trh. V devadesátých letech došlo k uzavření dohod o volném obchodu v rámci WTO, které vytvořily rámec potřebný pro spolupráci v mezinárodním měřítku. Proto mohou například automobilky při konstrukci vozu využívat komponent vyrobených v desítkách zemí. To je dostatečný rámec pro drtivou většinu států celého světa.

Proto si musíme položit otázku, proč potřebují evropské státy tak gigantickou regulaci a unifikaci? Desítky tisíc právních předpisů. Jednotný trh EU je největším trhem světa. V mnoha ohledech je to však trh uzavřený do sebe. Pro některé evropské firmy dokonce znamená omezení při pronikání na zahraniční trhy. Pro jiné firmy přílišná regulace znemožňuje uspět ve světové konkurenci. Pro téměř všechny sousední země EU, které tradičně obchodovaly s členy EU, znamená jednotný trh potíže a někdy až nemožnost exportovat na evropský trh, což následně vede k destabilizaci politických poměrů v těchto zemích.

Musíme si položit otázku, zda relativně pomalý růst hraničící někdy se stagnací není příliš malým přínosem největšího světového trhu.

Často se uvádí, že bez výhod na společném trhu by jednotlivé státy měly velké problémy, jak jednotný trh napomáhá ekonomice. Jenomže srovnání je třeba provést s tím, jak by vypadala obchodní výměna mezi evropskými státy bez jednotného trhu, tedy bez evropských regulací. Možná by se ukázalo, že by v takovém případě pouze na základě pravidel WTO byla ekonomická spolupráce intenzivnější. Proč obchod mezi Austrálií a Kanadou nepotřebuje desetitisíce regulací a právních norem, zatímco obchod České republiky a Rakouska je potřebuje?

6. Platforma pro dohodu

Touha po centralizaci moci bez demokratické kontroly vytvořila podivný útvar, který sám sebe označuje za subjekt sui generis. Možná bychom se na to měli podívat obráceně. Koncentrace moci bez demokratické kontroly totiž není historicky nic nového, z historie známe nespočet pokusů o něco takového. Pokud by však evropské státy vytvořily platformu pro dobrovolnou koordinaci a spolupráci na mezivládní úrovni, umožnilo by to zachovat všechny kladné aspekty dosavadního pokusu o integraci a při tom by byla zachována demokratická kontrola v rámci každého členského státu.

Dobrovolnost spolupráce znamená, že společná platforma nemůže vnučovat kterémukoli státu něco, s čím demokratická většina jeho obyvatel nesouhlasí. Nové uspořádání Evropy musí umožňovat spolupráci, musí ale zachovat svobodné rozhodování každého státu. Nové uspořádání by mělo poskytnout státům platformu pro koordinaci a vyjednávání – ovšem důsledně na mezivládní úrovni.

7. Dohoda místo sankcí

Namísto sankcí musí existovat efektivní možnost společných konzultací, pokud je respektován princip dobrovolnosti, lze vždy rozhodovat na základě úplného konsensu a respektu ke svrchovanosti a rovnosti států. Pokutování Řecka podle Lisabonské smlouvy za příliš vysoký deficit v rozpočtu je příkladem takové absurdity.

8. Lidové veto

K posílení demokratičnosti a k posílení důstojnosti občana by bylo vhodné, aby přinejmenším na dobu potřebnou k oživení demokracie bylo zavedeno v jednotlivých

státech lidové veto. Jde o hlavní prvek přímé demokracie, který je opakem plebiscitu. Plebiscit je založený na tom, že místo parlamentu rozhoduje lid. Lidové veto zachovává v plném rozsahu parlamentní demokracii, pouze dává občanům právo zastavit regulaci, se kterou nesouhlasí. Pokud parlament schválí jakoukoli legislativní změnu, mohou občané za stanovených podmínek prostřednictvím petice požádat, aby se v referendu ověřilo, zda parlament skutečně reprezentoval vůli voličů. Pokud parlamentní demokracie funguje, lidové hlasování zcela jistě potvrdí rozhodnutí parlamentu. Pokud však parlament z nějakého důvodu rozhodl jinak, než si přeje většina občanů, je zcela na místě zabránit tomu, aby se návrh stal platným zákonem.

Přinejmenším jako rekonvalescence po nezdařilém evropském experimentu, přinejmenším jako lék na demokratický deficit, mohlo by lidové veto přispět k obnovení důvěry, stability práva, k minimalizaci napětí. Lidové veto je nejlepším lékem proti takzvaným euro-nesmyslům.

III. Co dělat

Bezesporu bude mnoho autorit tvrdit, že nemáme pravdu, když říkáme, že je EU ve slepé uličce. Budou tvrdit, že integrace je na dobré cestě, že není bezvýchodně odsouzena k rozpadu. Existuje jen jediný způsob, jak takové tvrzení dokázat: předložit řešení, jak neprodleně odstranit demokratický deficit, jak napravit špatně založené základy.

Měla by být řešením ještě větší centralizace? Měly by se další kompetence odevzdat na evropskou úroveň? Mělo by dojít k ještě větší unifikaci? Měly by se schválit ještě podrobnější regulace? Měla by být vytvořena ještě bystřejší byrokracie? Měly by být poskytovány ještě štedřejší dotace? Mělo by být vytvoření super-unifikované říše prosazeno násilně? To jsou návrhy reformy institucí, které slyšíme, které ale neřeší demokratický deficit.

Nepokoušíme se poškodit dosavadní spolupráci evropských států, poukazujeme na zřetelné chyby učiněné již na samotném počátku. Neodstranitelné chyby. Když postavíte dům na nepevných základech, zákonitě spadne. A pád domu může být hodně katastrofický. Chceme se vyhnout špatnému experimentu na živých lidech. Politik nemá právo experimentovat tam, kde teorie jasně říká, že experiment nemůže dobře dopadnout.

Podívejme se, jak dopadly dva pokusy o vytvoření novotvarů na mezinárodní scéně. Po první světové válce bylo vytvořeno Československo a Jugoslávie. V obou případech byly základy mnohem pevnější, ušlechtlejší a demokratičtější. Přes to se oba tyto útvary

rozpadly. Podobný osud stihl i Sovětský svaz. Bylo by troufalé předpokládat, že projekt Evropské unie založený na nerespektování teorie federalismu a nerespektování principu rovnováhy a vzájemné kontroly moci může dopadnout jinak.

Tvůrci a podporovatelé stávajícího experimentu mohli a měli vědět, že staví špatné základy. Je možné, že doufali, že se jednoho dne podaří nějakým trikem změnit podivný experiment do podoby federalizace Evropy. Ovšem dosavadní zkušenosti ukazují, že v mnoha lidech experiment vzbudil principiální nedůvěru. Šíří se zásadní neochota svěřovat jakékoli další pravomoci do Bruselu. Zkušenosti s výkonem svěřené moci jsou nejsilnějším argumentem – zdiskreditovaly myšlenku federalizace na dlouhé období. Pokud nějakí politikové tajně zamýšleli federalizovat Evropu, ale úmyslně založili svůj experiment na tom, že zamlčí své záměry, musí být jejich počínání považováno za veliký podvod.

Rozpad Evropské unie je nevyhnutelný, pokud na něj nebudeme připraveni, je jisté, že nebude sametový. Chceme opustit dráhu odstartovanou špatně promyšleným (nebo úmyslně zavádějícím) návrhem Jeana Monneta, která může vést k další celoevropské a celosvětové katastrofě: v zahánění, v pokusech zachraňovat experiment dalšími regulacemi místo deregulace, v destruktivním rozpadu.

Pokud ale začneme včas uvažovat o solidní alternativě, nemusí být rozpad tak bolestivý ani destruktivní. Destruktivní rozpad Evropské unie by měl globální důsledky. Protože neexistuje scénář, jak dospět k demokratické podobě současného experimentu, je třeba **hledat nejméně destruktivní scénář** k uspořádání, které pokud možno zachová pozitivní prvky, ale postaví je na bezpečné a osvědčené základy mezivládní spolupráce. Je třeba vrátit se ke kořenům evropské demokracie, k tradičním hodnotám politického systému – k suverenitě, k rovnoprávnosti, k rovnováze a vzájemné kontrole politické moci, ke stabilitě právního řádu, ke svobodnému politickému rozhodování, k obnovení důstojnosti občana, který má mít reálnou možnost, jak ovlivňovat politické dění.

Určitě existuje více možností. Nebylo by obtížné sepsat detaily jednotlivých alternativních projektů. Výhodou tohoto návrhu je to, že se jedná o návod k postupu, o algoritmus, který se dá použít jak pro situaci, kdy politické síly v členských státech dojdou k rozhodnutí změnit formu spolupráce, tak v situaci, že dojde k samovolnému rozkladu stávajícího modelu Jeana Monneta a připravený postup může zabránit chaotickým a destruktivním důsledkům.

Nenavrhujeme konkrétní podobu budoucí evropské spolupráce, netvrdíme, že víme, co je pro občany které země dobré. Navrhujeme postup, algoritmus, proces, který umožňuje, aby se podle většinového přání občanů té které země postupně ustavila zdravá forma spolupráce.

Nicméně jednu zmínku musíme učinit. Jako alternativa k členství v EU byla mnohdy považována EFTA. Pokud některá země opustí EU, je myslitelné, že vstoupí do EFTA. Pokud se to bude týkat všech členských států EU, vedlo by to ke zničení dosavadní spolupráce EFTA, což zcela jistě není záměrem. Je pravděpodobné, že v budoucnosti může konvergovat EFTA a spolupráce států post-EU, ale pro nápravu fatálních selhání EU je nutné uvažovat o přechodném období, ve kterém si post-EU státy ujasní společný jmenovatel nové spolupráce a provedou potřebnou deregulaci. Protože deregulace bývá mnohem náročnější, než uzákonění nové legislativy, je třeba počítat s tím, že přechodné období může trvat nepřehlédnutelnou dobu.

Co dělat

- a. Ukončit Monnetův projekt, který nás přivedl do slepé uličky a decentralizovat nekontrolovanou moc.
- b. Obnovit nadřazenost národní legislativy nad evropskými regulacemi v členských státech.
- c. Obnovit respekt k suverenitě členských států, tedy zároveň obnovit rovnoprávnost.
- d. Opustit experimentování v oblasti obrany a soustředit se na spolupráci v rámci NATO.
- e. Zachovat pozitivní prvky dosavadní spolupráce, avšak s možností opt-out, následně je postupně proměnit do podoby multilaterálních mezivládních dohod.
- f. Postupně deregulovat právní prostředí v postunijních státech.
- g. Jednotná evropský trh změnit postupně na otevřený trh bez dotací.
- h. Pro zvýšení konkurenceschopnosti obnovit respekt k férové soutěži v ceně, kvalitě, dostupnosti, rychlosti, spolehlivosti.
- i. Obnovit a posílit pravidla právního státu – rovnováha moci a její kontrola, stabilizace právního řádu, odstranění presumpce viny, ...
- j. V rámci obnovy a posílení demokracie zvážit možnost demokratického vyjádření občanů formou lidového práva veto.

SVOBODNÍ